

**DEN SAMFUNDSMÆSSIGE UDVIKLING
AF MENNESKESYN OG DENNES
PÅVIRKNING AF DET SOCIALE
ARBEJDE**

KANDIDATOPGAVE

Af: Steffen Reimers-Nielsen

Studienr.: 20176857

Antal tegn: 161.051

KANDIDATUDDANNELSEN

Socialt Arbejde

Institut for Sociologi og Socialt Arbejde

København S.

DATO

Juni 2019

VEJLEDER

Mia Arp Fallov

AALBORG UNIVERSITET

Resume

This Master thesis investigates the view on people who is recipients of social work efforts, focusing on the prevention of drug use. As such, the thesis examines the way in which it is possible to work from a preventive perspective, and further, how this has become a political focal point in order to deter people from using stimulus substances, i.e. alcohol and drugs, as a means to manage and get through their lives. The aim is to research and gain an understanding of this broad field from a critical point of view, focusing on the view on humankind and exploring the prevention and the focus on potentiality. The approach applied is a mixed methods research design, with research data extracted from literature studies, document analysis, statistics and quantitative reports. Additionally, interviews with two relevant gatekeepers from Gentofte Municipality are drawn upon. The thesis focuses on understanding how people are viewed in the context of the structural frames in our competition state. In order to do this, perspectives on welfare and competition are applied and researched in order to understand the extent to which these frames influence the view on people today. Therefore, Allardt's welfare theory and Maslow's needs theory will be connected to Honneth's theory of recognition as well as Merton's anomie theory. Additionally, economical perspectives are linked to the view of recognition in order to understand how these perspectives relate to one another.

Further, it is examined how people can be recognized as human beings, from different standpoints on prevention, stigmata, the importance of community, and the Icelandic model, which has become the model from which Gentofte uses in order to work with prevention amongst its citizens. In order to do this, Honneth's and Rosa's critical theory is applied with the purpose of comprehending whether structural and cultural aspects are given factors that suppress new ways of thinking regarding drugs and alcohol rehabilitation.

Conclusively, it is found that awareness of people and groups of people is necessary. Through this research, it becomes apparent that the governmental agencies and the private sector need to work together to address the complex problems affecting certain groups of people, if the aim is to recognize people's needs and ensure that the welfare state gains a sense of cohesion. One of the findings in this thesis is, that the origin of the view on people e.g. biological, medical, psychological, legal, sociological or educational is not irrelevant. This notion underlines the fact that established professions need to find new paths of working together. This is key if we want to have a recognitional view on people in the extensive field of social work. All in all it is necessary to address the issues on macro level in order to implement new strategies and views on people.

Indholdsfortegnelse

Resume	1
Kapitel 1.....	3
Indledning	3
Problemfelt	4
Problemformulering	6
Kapitel 2.....	7
Videnskabsteori og metoder	7
Teori.....	20
Empiri.....	22
Interview.....	23
Kapitel 3.....	29
Velfærdsstatens udvikling mod en konkurrencestat	29
Menneskesynets udvikling	32
Behovsteori og forebyggelse	35
Velfærdsteori og forebyggelse	37
Menneskesyn i socialt arbejde	39
Økonomisk rationales sammenhæng med et anerkendende menneskesyn.....	41
Strukturelle og kulturelle pres	42
Borgerens svar på krydspreset	43
Deacceleration	46
Kapitel 4.....	47
Forebyggelse som udgangspunkt	47
Helhedsorientering som udgangspunkt for behandling.....	49
Anerkendelse som udgangspunkt	51
Empowerment - troen på menneskers evner.....	52
Stigmatisering af borgere	54
Fællesskaber er vigtige.....	56
Den islandske model.....	57
Kapitel 5.....	59
Konklusion	59
Perspektivering.....	61
Kapitel 6	62
Litteraturliste	62
Bilagsliste	68

Kapitel 1

Indledning

Dette speciale skrives ud fra min interesse for menneskesyn i det sociale arbejde. Interessen opstod gennem nogle af mine tidligere praktikforløb og udfoldede sig mere i løbet det seneste praktikforløb hos Kvalitet & Udvikling, Social & Handicap i Gentofte Kommune. En af de første sætninger, der sprang mig øjnene i Gentofte Kommune, var den strategiske formulering ”bedre velfærd for færre ressourcer” (Gentofte Plan, 2016: 14). Denne formulering er blevet korrigeret og formuleres bl.a. ”Gentofte Kommune skaber bedre velfærd for færre ressourcer og robuste arbejdsfællesskaber” (Forslag til Gentofte-plan, 2019: 86). Dermed var interessen for, hvordan man ser på mennesker, særligt inden for forebyggelses- og sundhedsområdet, vakt. Gennem dette speciale vil jeg arbejde med en undersøgelse af menneskesyn i det sociale arbejde med fokus på forebyggelse af rusmiddelproblematikker. Undersøgelsen vil være af en teoretisk karakter og omfatter derfor teori- og litteraturstudier, dokumentanalyser samt interviews med relevante gatekeepere i kommunen. Jeg tager udgangspunkt i relevant og nutidig litteratur og teori, som jeg vil applicere og forholde mig til mine fund ud fra. Specialet bygges op i følgende kapitler: Kapitel 1 indeholder en indledning, et problemfelt, en problemformulering og nogle konkrete arbejdsspørgsmål, som hjælper med at udfolde nogle af tematikkerne, der findes heri. Kapitel 2 indeholder de videnskabsteoretiske linjer som specialet følger, valg af metoder samt empiri og teori. Kapitel 3 indeholder analysedel 1 som bl.a. forholder sig til makroniveau og omhandler menneskesyn og udviklingen heraf. Kapitel 4 vil indeholde analysedel 2 så vedrører temaerne omkring bl.a. anerkendelse, stigmatisering, krydspres, empowerment. Kapitel 5 vil indeholde en konklusion samt en perspektivering. Kapitel 6 indeholder alt anvendt litteratur, rapporter, artikler og internetkilder, samt en bilagsliste.

Problemfelt

I Danmark ses der en stigning i antallet af personer, der befinder sig på kanten af samfundet i udsatte positioner og derfor har behov for hjælp fra offentlige systemer. Det kan være alt lige fra hjælp til at finde en bolig, et job, en uddannelse, besøge lægen og modtage behandling af den ene eller anden slags. Der kan imidlertid observeres, at der er et øget fokus på forebyggelse og sundhedsfremme fra offentlig side, hvilket kommer til udtryk gennem specifikke politikker og en række initiativer. Når der arbejdes med forebyggelse, er der helt oplagt fokus på unge, da det er her, adfærden grundlægges. I den forbindelse forsøges det at gøre det attraktivt for de unge at fravælge fx rusmidler. Et andet initiativ fra offentlig side er livsstilsprogrammer som fx kost- og motionsprogrammer, der skal være med til at nedbringe diverse sygdomme, men samtidig fordre gode vaner.

I dagens samfund er der et stort fokus på det menneskelige potentiale, dvs. at alle mennesker har et iboende potentiale, der venter på at blive udfoldet. Det er ud fra denne tankegang, der etableres de ovennævnte politikker, initiativer og ydelser. I mange tilfælde opleves det dog besværligt for udsatte borgere at møde og navigere i de arbitrære tilbud, ydelser og relevant lovgivning. Flere af formålsbeskrivelserne herfor forklares ikke i tilstrækkelig grad for de personer, der har aller mest brug for ydelserne. Derudover opleves det ofte, at de mennesker, der har mest behov for hjælp, ikke er i en position hvor de rent faktisk kan modtage hjælpen, nogle gange fordi de simpelthen ikke reagerer på den post, de får tilsendt, som måske ligger i e-boks eller på en c/o adresse. Det vil altså sige, at mennesker med komplekse problemstillinger i høj grad møder et system, der er lige så komplekst, hvilket der også bliver peget på i en artikel fra VIVE (Når udsatte borgere møder velfærdssystemet, 2018). På baggrund af denne viden giver det mening at overveje, hvilke mennesker, man har med at gøre og dermed konstruere nogle alternative løsningsmodeller. For gennemsnitsdanskere vil det ikke være nogen sag at interagere med kommunen, idet de fleste er vant til at holde aftaler og møde op ved indkaldelse til møder, endside at lave aftaler og vide, hvem der skal kontaktes for at få den ønskede hjælp. Det ser imidlertid væsentligt anderledes ud for de udsatte borgere. Dermed kan man sige, at det bliver sværere men også mere nødvendigt at etablere konstruktive løsninger på diverse problematikker.

I takt med denne udvikling ses det i øjeblikket, at flere politiske strategier og indsatser bliver bragt i spil som løsning på velfærdsstatslige problemer, fx bedre velfærd for færre ressourcer i robuste arbejdsfællesskaber. Denne formulering kan forstås som et resultat af den øgede grad af konkurrence og potentialisering, i den offentlige sektor såvel som i privat regi, som har foregået de seneste 20-25 år. Umiddelbart lyder formuleringen spøjs idet man søger bedre velfærd for færre ressourcer. Formuleringen hænger dog fint i tråd med de tendenser, der ses i samfundet, hvor der er fokus på

diverse spareplaner på x antal procentpoint i den offentlige sektor. Der er sket et radikalt skift i måden, der ageres på: før i tiden var det en solidaritetstankegang der prægede samfundet, særligt fra efter Anden Verdenskrig og frem mod velfærdsstatens guldalder. Der var en konsensus omkring, at mennesker var berettigede til ydelser, hvis de var i problemer, efter vedtagne solidaritetsprincipper. I dag er der sket en forflytning til, at man skal gøre sig fortjent til ydelser, således er det en *quid pro quo* tankegang der influerer i flere sammenhænge. I de offentlige debatter reduceres feltets temaer ofte til snak om økonomisk rationales logikker der medfører andre tiltag overfor de svagest stillede, og fra tid til anden hører man, at sanktionering og fratagelse af diverse ydelser må kunne løse problemerne. Der lægges altså op til, at mennesker skal kunne tage vare på sig selv og at de skal være produktive, hvilket i mange henseender er godt. Sagt på en anden måde, skal mennesker være nyttige og ikke en byrde for samfundet.

I arbejdet med forebyggelse af rusmiddelproblematikker gør det sig gældende, at der dels er behov for motivationsfremmende forløb, men også kognitive behandlingsmetoder, da der ofte er en årsag til, hvorfor et menneske anvender en høj grad af rusmidler. Det ses også, at er man influeret af rusmidler over længere tid, har det konsekvenser for forhold til ens omgangskreds, tilknytning til arbejdsmarkedet m.m. Derfor er det oplagt at finde frem til, hvordan det søges at undgå, at mennesker fastlåses i disse komplekse situationer. Dette speciale søger at synliggøre nogle tendenser i samfundet, samt fokusere på de menneskesyn, der ligger til grund for arbejdet med forebyggelse af rusmiddelproblematikker. I forlængelse heraf bliver det relevant at undersøge, hvordan borgerne behandles, derfor anvender jeg Gentofte Kommunes forebyggelsesindsats for at blive mere konkret i forhold til hvilke menneskesyn, der ligger bag arbejdet.

Problemformulering

Hvordan kan man forstå den samfundsmæssige udvikling af menneskesyn på forebyggelsesområdet, og hvilken betydning har det for borgerne og det sociale arbejde?

Arbejdsspørgsmål

Hvordan kan man teoretisk anskue menneskesyn indenfor forebyggelses- og rusmiddelområdet, og hvilke tendenser på makroniveau spiller en rolle udviklingen af menneskesyn?

Hvilken indflydelse spiller menneskesyn i arbejdet med forebyggelse i Gentofte Kommune, og hvordan er de et eksempel på, hvad konkurrencestatslige præmisser betyder for muligheden for et anerkendende menneskesyn?

Kapitel 2

Videnskabsteori og metoder

I dette speciale vil jeg som nævnt tage et teoretisk afsæt med henblik på at forstå, hvordan menneskesyn har udviklet sig, og hvordan der teoretisk kan laves en kobling mellem forebyggelse, potenti- alisering og et anerkendende menneskesyn. Derfor vil dette speciale tilrettelægges ved at anvende kvalitativ metode i dataindsamlingen, hvor der arbejdes med teori- og litteraturstudier, dokument- analyser samt kvalitative interviews. Som tilføjelse hertil vil jeg anvende kvantitative undersøgelser i form af rapporter og statistikker fra forebyggelsesområdet. Både teorier og dokumenter beskriver jeg i selvstændige afsnit. Med dette udgangspunkt vil analysen være I undersøgelsen anvender jeg en mixed methods tilgang (Frederiksen, Gundelach & Nielsen, 2014), da jeg forsøger at styrke speci- alets gyldighed og validitet. Formålet er at designe en analysemodel der kan forholde sig til, hvordan forebyggelse udfolder sig, ud fra de epistemologiske og ontologiske forestillinger, der relaterer sig til arbejdet. Der vil være fokus på en kritisk tilgang til feltet, da det er relevant at undersøge hvorvidt der er nogle strukturelle forhold, der gør sig gældende for om mennesker anvender rusmidler i højere grad.

Desuden vil jeg i undersøgelsen forsøge at demonstrere hvorledes Gentofte Kommunes forebyggel- sesindsats overfor rusmidler ser ud og hvilke metoder der anvendes. For at afdække dette vil der løbende blive anvendt relevant og nutidig litteratur og teori, herunder anerkendelsesteori, helheds- syn og menneskesyn samt kritisk teori. Der vil også blive taget fat i ældre og mere kanonisk teori og litteratur, som R. K. Mertons anomiteori (1968), Erik Allardts velfærdsteori (1975) og Benford & Snows artikel om frameanalyse (2000). Nogle af teorierne beskrives nærmere i et selvstændigt teoriafsnit, andre beskrives og anvendes løbende. De teoretiske valg er foretaget med henblik på at sikre validi- tet og gyldighed som understøttes af de empiriske data. Formålet er, at jeg i specialet kommer frem til nogle argumenter for, hvorfor det er nødvendigt at se nærmere på de menneskesyn som er frem- herskende i dag, specielt på forebyggelses- og rusmiddelområdet. Disse argumenter vil være grund- fæstet i analyserne. Før jeg går videre med teori og empiri beskrivelse vil jeg først udrede hvilket videnskabsteoretisk fundament jeg tager afsæt i, herefter vil jeg belyse mine valg af metoder.

Det sociale arbejdes normative fundament

Det sociale arbejde sigter til en forøgelse af principperne solidaritet, lighed og retfærdighed for alle udsatte borgere. Dette udgangspunkt kobler Høilund og Juul, på en måde, så definitionen af det sociale arbejdes kerne er menneskelig opblomstring (Høilund & Juul, 2015). Formålet opnås, gennem gode anerkendelsesbetingelser, hvorfor jeg i dette speciale vil referere til anerkendelsesbegrebet som det sociale arbejdes normative fundament (Ibid.: 13). Inde for dømmekraftens råderum finder muligheden for gode anerkendelsesbetingelser ifølge Høilund og Juul sted, hvorved anerkendelse og dømmekraft bliver knyttet sammen i forståelsen af det sociale arbejdes normative fundament (Ibid.: 64). Med understregningen af anerkendelse som ideal for socialt arbejde har Høilund og Juul en kritisk tilgang til feltet (Ibid.: 18-20), og definitionen af anerkendelse læner sig derved op ad Alex Honneths anerkendelsesteori (Ibid.: 21-28). Honneth understreger desuden, at mennesker ikke virkeligt kan være frie uden for rammerne af meningsgivende fællesskaber, og at man kun bliver virkeligt fri i kraft af anerkendelse og disse meningsgivende fællesskaber. Her bliver det interessant at se på, hvordan forebyggelsesområdet rummer disse faktorer, og hvordan det forsøges, at knytte an til opbyggelige fællesskaber. Honneth videreudvikler på Jürgen Habermas' tanker og fører derved kritisk teori videre til den tredje generation, men hvor Habermas henviser til Immanuel Kant, henviser Honneth til G. W. F. Hegel (Juul, 2010: 153). Honneth videreudvikler dermed også Hegels anerkendelsestanker og peger på den væsentlige pointe, at det ikke er muligt, at have et godt mål uden først at gøre sig forestillinger om, hvad det gode så er (ibid.: 152).

Der kan argumenteres for, om anerkendelse er det sociale arbejdes normative ideal, hvis ikke det er, hvad er så? Høilund og Juul benævner, at betingelserne for at give og opnå anerkendelse ofte ikke er gode, hvilket afstedkommes af de samfundsmæssige- og institutionelle vilkår og betingelser, for det sociale arbejde (Høilund & Juul, 2015). Denne pointe læner professor og forsker Nanna Mik-Meyer og seniorforsker Lars Benjaminsen sig også op ad i den tidligere nævnte artikel ('Når udsatte borgere møder systemet', 2018). Høilund og Juul forklarer, at effektivitets- og økonomirationaler betyder mere end etiske og retlige hensyn til borgeren, hvilket konkurrencestatens indflydelse og pres på feltet sætter streg under (Høilund og Juul, 2015: 30-32). I denne sammenhæng vil mennesker, der lever liv influeret af rusmidler ofte blive hægtet af og kategoriseres som værende passive (Nissen, Fallov & Ringø, 2018: 13), de facto ude af stand til at bidrage til samfundet, hvis man følger et økonomisk rationale. I dag virker det, som om det økonomisk kalkulerende menneske homo economicus vil have lettere ved at agere i samfundet, og det tilstræbes da også fra flere sider, at man må være bevidst om, hvilke konsekvenser ens valg har, både økonomisk, socialt og helbreds-mæssigt. Derfor må mennesker selv være indforståede med, at de valg, de træffer, må have negative eller positive

konsekvenser. Dette dilemma vil unægtelig fylde meget i forhold til rusmidler og forebyggelse heraf og udfoldes yderligere i analysedelen.

Hvad er det normative ideal i socialt arbejde?

De normative idealer inden for socialt arbejde er tilstræbelsesværdige tanker, som beskriver hvordan givne ting bør være i forhold til bl.a. forebyggelses-, behandlings-, retlige og politiske aspekter. Den internationale organisation International Federation of Social Workers (IFSW) har udarbejdet en definition af socialt arbejde, der læner sig op ad et normativt ideal og præsenterer nogle forhold, som man rent praktisk kan arbejde ud fra i sin egen nationale eller regionale kontekst. Den globale definition kan afvige fra den nationale, idet der vil være nogle sproglige nuancer, som er svære at oversætte til andre kontekster, hvilket også betyder at udtrykket i Danmark kan være anderledes end i USA, Tyskland eller Portugal. Den danske oversættelse lyder således:

"Socialt arbejde er en praksisbaseret profession og en akademisk disciplin, der fremmer social forandring og udvikling, social samhørighed, og empowerment og frigørelse af mennesker. Principper om social retfærdighed, menneskerettigheder, kollektivt ansvar og respekt for forskelligheder er centrale for socialt arbejde. Understøttet af teorier om socialt arbejde, samfundsvidenskab, humanistiske fag og oprindelige folks viden, inddrager socialt arbejde mennesker og strukturer for at adressere livsudfordringer og for at opnå øget trivsel. Ovenstående definition kan blive præciseret på nationalt og/eller regionalt plan." (Global definition af Socialt arbejde, 2014)

Formålet er, at det sociale arbejde skal fremme nogle processer som kan beskrives i definitionen af det sociale arbejde. En udfordring ved idealer er, at de er uopnåelige, da de indkapsler en tilstand eller et sted, der er perfekt. Derfor er det normative ideal et efterstræbelsesværdigt punkt, som fagpersoner, politikere etc. bør stræbe efter.

Videnskabsteoretiske valg

De videnskabsteoretiske valg, jeg har truffet i udarbejdelsen af dette speciale, bygger på nyere kritisk teori. I det teoretiske afsæt knyttes der an til en normativ tilgang, da afsættet tages i Jürgen

Habermas' tanke om, at man ikke kan nøjes med at demonstrere, hvorfor og hvordan samfundet ændrer sig. For at være kritisk, må man have et normativt grundlag at stå på og derved lade sin kritik bygge på et moralsk standpunkt, som influeres af dette (Juul & Pedersen, 2012: 324-327). I den forbindelse kan man normativt argumentere for, at man vil misbrug til livs, da ingen mennesker skal leve som udsatte pga. rusmidler. Dette speciale søger at forholde sig normativt og kritisk til udviklingen af menneskesyn og det sociale arbejde med forebyggelse inden for rusmiddelområdet. Formålet er også at sige noget om de samfundsmæssige strukturer, der gør sig gældende, fx at der er anlagt en potentialiserings tilgang i ledelsen af diverse tilbud og organisationer (Andersen, 2014), hvorigennem forebyggelses- og misbrugsområdet influeres gennem konkrete politiske og strategiske tiltag. Økonomisk rationale spiller også en afgørende rolle for, hvordan de sociale tilbud kan konstruere fornuftige løsninger i arbejdet med mennesker. Dette ses bl.a. i Gentofte kommunes strategi, så jeg tidligere har nævnt. Dette italesættes også fra Finansministeriets side (Finansministeriet, 2017).

Ydermere forsøger jeg i specialet at forholde mig til den indlejrede problematik der er i, at socialt arbejde ikke lever op til sit eget normative grundlag, forstået på den måde, at en del socialt arbejde og sociale tilbud ikke korrelerer med de behov som menneskerne, der skal modtage hjælpen, efterspørger (Mik-Meyer, 2018: 26). Dette bevirker, at mennesker ikke er i stand til at leve op til deres fulde potentiale. Ved at anlægge dette kritiske blik bliver det synligt, hvordan systemer og rationaler er med til at underminere menneskesyn og den værdi, der er i hvert enkelt menneskeliv (Juul & Pedersen, 2012). Således er det væsentligt, at forskningen er forankret i virkeligheden, hvorfor jeg anvender empirisk materiale indhentet på mikro-, meso- og makroniveau (Ibid.: 19) i forsøget på at få et fyldestgørende billede af, hvordan socialt arbejde udfolder sig på forebyggelses- og rusmiddelområdet, når det knyttes an til potentialiseringen. Empirien beskriver jeg i et afsnit for sig.

Jeg tager afsæt i kritisk teori. Forståelsen af kritisk teori udmønter sig i at være en blanding af samfundsvidenskabelig og en teoretisk forståelse af, hvordan videnskab forholder sig til samfundet og dets beskaffenhed (ibid.: 14). Udgangspunktet bliver så, at virkeligheden findes "derude", og at det er videnskaberens opgave at udforske og give et bud på en forklaring af deres fund (Buch-Hansen & Nielsen.: 296) – og desuden tage et normativt standpunkt hertil (Juul & Pedersen, 2012:319). Det normative standpunkt, der ligger til grund for kritikken, vil derved influere det udforskede samfund og de gældende præmisser. Inden for denne tradition søger forskeren af genstandsfeltet at finde sandheden bag de observerede fænomener. På denne måde illustreres og vurderes mekanismerne, der ligger bag, dysfunktionerne eller fejludviklingerne i samfundet, med henblik på, at italesætte at her er der konkrete problemer (Juul & Pedersen, 2012). Dette ses fx i forhold til udsatte grupper, der

har et højt forbrug af rusmidler forårsaget af instrumentaliserings af samfundet og det øgede sociale og kulturelle pres.

Ontologisk overblik

I beskrivelsen af den kritiske teori kan der skelnes mellem de forskellige generationer, der alle deler det ontologiske udgangspunkt, nemlig at der er én virkelighed som kan udforskes (Juul & Pedersen, 2012: 355). Der er dog et paradoks i, at selvom virkeligheden findes derude, så er denne virkelighed ikke så ligetil at indkapsle og forstå. Kritisk teori tager sit afsæt i den tyske filosof Georg. W. F. Hegels forståelse af sandhed, at "det sande er det hele" (Li Langergaard & Sørensen, 2015: 261). Således vil en konkret observation af noget i virkeligheden altid kun kunne bidrage med en del af sandheden. Hvilket betyder at sandheden består af mange delelementer og, at der dermed åbnes for mange mulige forklaringer (ibid.:261-262). I forlængelse heraf peges der på, at den hermeneutiske metode vil være behjælpelig med at opfange lidt mere af den sandhed, der søges efter, omend der aldrig vil findes en endegyldig sandhed, men ved at anvende en hermeneutisk tilgang opnår man en større forståelse af et givent felt. I dette speciale vil det være svært at favne hele feltet omkring menneskesyn, forebyggelse og rusmiddelproblematikker, da feltet er komplekst og hele tiden ændrer sig. Desuden ændrer metoder og tilgange sig også over tid. Men specialet skrives ud fra en erkendelse af, at der findes forskellige indfaldsvinkler til forståelsen af et felt.

I arbejdet med feltet omkring forebyggelse og rusmidler, vides det, at der gennem tiden er anvendt forskellige metoder til at begribe og forstå feltet. Denne viden spænder vidt, og på et tidspunkt antog man, at svarene på, hvorfor nogle mennesker endte i misbrug, skulle findes i at det var biologisk betinget, og at nogle mennesker genetisk var eksponeret for at ende i misbrug (Køppe, Simo, 2015: 403). Heraf kunne der udledes forskellige tiltag og politikker for at afhjælpe eller imødegå konsekvenserne af misbruget. Senere begyndte man at forstå, at miljø og sociale kontekster spillede en afgørende rolle for at udvikle et misbrug (Ejrnæs & Monrad, 2015: 71). Altså, gennem eksponering for alkohol og stoffer i opvæksten, ville personer være tilbøjelige til at falde i samme mønster som ældre familiemedlemmer, typisk forældrene.

I 70'erne søgte man at finde en forståelse for, hvorfor nogle mennesker, trods eksponering for rusmidler gennem arv og miljø, fandt styrken til at ændre sine egne livsbetingelser og derved ikke endte i misbrug bl.a. gennem empowerment-processer (Andersen, 2015). Sidenhen blev den bio-psykosociale model introduceret (Friis-Hasché, 2013: 37), hvilket indikerer, at der tages højde for en mere

helhedsorienteret tilgang til, hvorfor nogle borgere ender i misbrug, eller i højere grad er tilbøjelige til at anvende rusmidler. Det kan siges, at begrebet henvender sig til 3 sfærer, 1) biologisk anlæg og genetisk kodning, 2) psykisk/ånds-tilstand og 3) socialt som henvender sig til miljø. På denne måde forstås det, at årsagerne er komplekse, hvorfor der nødvendigvis også må tages stilling til, at komplekse problemstillinger fordrer komplekse løsningsmodeller.

Gennem de senere års forskning anslås det, at konkurrencestaten fordrer mere stress og udmattelse (Juul, 2018: 100-101), hvilket potentielt kan resultere i et forøget forbrug af rusmidler ('Når ungelivet bliver svært', 2017: 14-15). Disse mønstre kan kobles til Robert. K. Mertons anomiteori, (Ejrnæs & Monrad, 2015: 57) der blev udviklet tilbage i 1950'erne og som peger på, at mennesker vil agere på forskellig vis, når det står i et pres fra forskellige sider. Altså vil krydspreset initiere forskellige former for reaktion enten via ritualisme, innovation eller tilbagetrækning. Denne model vil jeg anvende, da den stadig er aktuel forstået på den måde, at konkurrencestaten presser mennesker på forskellige arenaer, hvorved mennesker oplever sig stressede, pressede og udmattede i sådan en grad, at der søges afløb og dulmen for dette. Søren Juul peger på dette i sin bog *Selvets kultur* fra 2017,

"Tesen i denne bog er, at vi alle sammen lider under kravet om selvrealisering, men at især dem, der i forvejen er sårbare og udsatte, bukker under for det og får brug for hjælp." (Juul, 2017: 107)

Denne påstand kan kobles sammen med Mertons teori, og derved vil jeg argumentere for, at det forøgede pres på individet i nogle tilfælde medfører, at mennesker ender i misbrug.

Med det in mente vil det være oplagt at afsøge, hvad der vides omkring etableringen af de systemer, der skal imødegå og afhjælpe, at mennesker hænger fast i specifikke udfordringer. Derfor vil der kunne trækkes en tråd tilbage til 1860'erne, hvor de første hjælpeinstanser etableres, og videre op gennem tiden, hvor der støt og roligt blev etableret en mere og mere systematisk tilgang til at hjælpe mennesker i udsatte positioner (Ploug, Henriksen & Kærgård, 2004). Med tiden blev bureaukratiet tungere og tungere, og i dag står man med en tung administration, der ikke fungerer særligt agilt når man tænker på, hvilke behov mennesker kommer med. Der kan argumenteres for, at systemet simpelthen er for rigtigt, hvilket besværliggør at hjælpen bliver målrettet den enkelte borger (Mik-Meyer & Benjaminsen, 2018), der opereres snarere med en onesize fits all model, hvor det er de konstruerede kasser der afgør hvordan borgeren bedst hjælpes. Denne tankegang gøres der forsøg på at ændre i Gentofte Kommune, dette vender jeg tilbage til senere

Epistemologisk overblik

Mit epistemologiske udgangspunkt læner sig op ad, kritisk teori, hvis afsæt forholder sig til de forskellige tilgange, der har været i de forskellige generationer (Juul & Pedersen, 2012). I første generation havde man Max Horkheimer og Theodor W. Adorno, som især var inspireret af Karl Marx's kritiske blik på den politisk etablerede økonomi og konsekvenserne heraf (Ibid.: 319-321). De formulerede således det første epistemologiske standpunkt for den kritiske teori: at denne skulle være i stand til at finde og kritisere moralske fejludviklinger i samfundet (Juul & Pedersen, 2012: 322). Efterfølgende introducerede Habermas det kommunikative paradigme og forsøgte på at skabe et normativt grundlag for samfundskritikken. Habermas' normative grundlag tog udgangspunkt i ideen om et herredømmefrit kommunikationsforhold (ibid.: 324), hvor alle mennesker havde samme udfoldelsesmuligheder, og lige rettigheder. Habermas mente, at den kritiske teori, som tidligere havde været meget kritisk over for den moderne udvikling, bl.a. den teknologiske udvikling, måtte sande, at denne udvikling var uundgåelig. I stedet måtte der fokuseres på at identificere, hvor denne udvikling skabte større uligheder for det normative kommunikationsforhold (Ibid.: 324-327). Habermas tilføjede altså det normative ideal om herredømmefri kommunikation til den første generations epistemologiske udgangspunkt (Li Langergaard & Sørensen, 2015: 275-278). Med Axel Honneths tiltrædelsestale introducerede han et paradigmeskifte inden for kritisk teori (Juul & Pedersen, 2012: 338). Honneth formulerede nedenstående i sin tiltrædelsestale:

"I dag kan man på ingen måde fortsætte den kritiske teori uden på en eller anden måde at påpege, at det kritiske perspektiv imødekommer et behov eller en bevægelse i den sociale realitet. For den adskiller sig ikke mere fra andre forsøg på socialkritik i kraft af en overlegenhed i den sociologiske forklarings lødighed eller i den filosofiske begrundelsesmåde, men ene og alene i kraft af det ikke opgivne forsøg på at give de kritiske standarder et objektivt holdepunkt i den førvidenskabelige praksis. Fordi denne sfære i den kritiske teoris historie løb er blevet glemt, må den i dag igen bringes frem i lyset ved hjælp af et møjsommeligt begrebsarbejde." (Honneth, 2003a: 29)

Med ovenstående udsagn fortsatte Honneth ad en anden kurs og formulerede en ny udgave af epistemologien for den nyere kritiske teori. Formuleringen går bl.a. på, at samfundsvidenskaben skal være kritisk og dermed i stand til at kritisere indlejrede moralske fejludviklinger i samfundet, som man kan kalde sociale patologier (Juul & Pedersen, 2012: 341). Honneth peger på, at en moderne kritisk analyse må give den sociale virkelighed en emancipatorisk mulighed, som skal være en

normativ standard, og som kan ligge til grund for kritikken af samfundet. En kritik af samfundet skal således altid kunne bindes op på den virkelige emancipationsmulighed for mennesket (ibid.: 355), og i denne forbindelse kan man knytte an til empowerment-tankegangen, der søger netop dette (Andersen, 2015: 72). Det normative ideal bliver flyttet således, og den kritiske teori bliver ledt ud fra begrebet om hvilke minimumsbetingelser, der nødvendigvis må være til stede for at mennesket kan leve et godt liv, med mulighed for selvrealisering. Honneth benævner at anerkendelse står i et modsætningsforhold til krænkelse (Juul & Pedersen, 2012: 322-346). Nyeste skud på stammen er Hartmut Rosa. I dag ses det, at Rosa søger at videreføre og skabe nyt liv for denne tradition. Rosa bruger begreberne *fremmedgørelse* og *acceleration*, hvilket også er titlen på hans bog fra 2014. Fremmedgørelsesbegrebet stammer oprindeligt fra den tidlige Frankfurterskole og blev udviklet af Karl Marx (ibid.: 321). Rosa bruger begrebet i en ny kontekst og skriver således i sin bog:

”Min påstand er, at den sociale acceleration, i dens nuværende ’totalitære’ form, fører til graverende, empirisk påviselige former for social fremmedgørelse, der kan betegnes som den største hindring for realiseringen af forestillingen om ’det gode liv’ i det senmoderne samfund.” (Rosa, 2014: 13)

I dette speciale læner jeg mig op ad ovenstående tankegods i behandlingen af mennesker, forebyggelse og rusmiddelområdet. Dette gør jeg bl.a. ud fra Honneths syn på anerkendelse som er fuldstændigt afgørende for, at mennesker kan opnå deres fulde potentiale og dermed ’det gode liv’. Desuden vil jeg anvende Rosas begreber til at analysere fejludviklinger i form af manglende anerkendelse (ibid.: 60), idet disse er udviklet i den nutid vi befinder os i, en nutid som er fuld af potentiale, som der også portrætteres i Niels Åkerstrøm Andersen og Justine Grønbæk Pors’ bog *Velfærdsledelse mellem styring og potentialisering* (2014: 27). Det epistemologiske afsæt hører under den perspektivistiske epistemologi, hvilket betyder, at jeg som tidligere nævnt skriver ud fra det standpunkt, at sandheden er derude. Det skal tilføjes at det er videnskaberne, pligt at beskrive denne virkelighed så nøgternt som muligt for at kunne pege på, hvilke fejludviklinger, der er i samfundet, set ud fra et normativt ideal, ligesåvel er det min opgave, at gøre det samme i dette speciale. I denne sammenhæng må der være opmærksomhed på, at sandheden oftest er historisk bundet, hvorfor en kritisk analyse med denne epistemologi vil være en ’lokal dom’, som nødvendigvis lader sig oversætte til andre tider, eller steder (Bitsch Olsen & Pedersen, 2004: 150). Årsagen er den, at dette speciale er skrevet i foråret 2019 og trækker på tidligere traditioner, undersøgelser og forskning. Det er svært at gisne om, hvad fremtiden vil bringe i spil på dette område.

Overvejelser omkring det videnskabsteoretiske udgangspunkt

Ved forskellige ontologiske og epistemologiske udgangspunkter vil der nødvendigvis være forskellige valg i forhold til teori og metode, men også i forhold til, hvad god forskning er. Herunder beskrives, hvad der kan siges at være en god undersøgelse med mit videnskabsteoretiske udgangspunkt. Senere i specialet findes et afsnit omkring specialets validitet og generaliserbarhed. Med det ontologiske udgangspunkt er formålet med dette speciale at generere en viden om den virkelighed, der er derude. Formålet er altså at dokumentere, at den virkelighed, der beskrives, og ikke blot virkeligheden, som jeg forestiller mig, at den er. Den teoretiske viden opstår i vekselvirkningen mellem virkeligheden, som belyses så den ses uden de forvrængninger og fremmedgørelser den faktisk rummer, hvilket kobles sammen med en teoretisk forståelse af de processer, der skaber disse (Elling, 2013: 138). Derfor inddrages teori og empiri i specialet, for på den måde at nå i mål med det ontologiske udgangspunkt. For det epistemologiske udgangspunkt er slutmålet, at der kan argumenteres for, at de resultater, som fremkommer, er en del af virkeligheden, på trods af erkendelsen af, at man aldrig kender den hele sandhed og at sandheden i den forstand heller ikke kan måles nøgternt. Derfor vil jeg løbende i specialet argumentere for, at resultaterne er brugbare, idet de bliver sammenholdt med anden forskning og rapporter på området. Som jeg beskrev ovenfor, vil jeg i et separat afsnit behandle specialets validitet, reliabilitet og generaliserbarhed.

Slutningsformer

Slutningsformerne i dette speciale kan bedst beskrives som værende en vekselvirkning mellem deduktiv og induktiv slutningsformer (Holm, 2014). Gennem arbejdet fra den deduktive vinkel forsøges det at finde en sikker viden, derfor vil jeg anvende teori og data, som er efterprøvet empirisk. Det er også denne deduktive tilgang jeg har i forhold til videnskabsteorien og det teoretiske grundlag, da dette har været en væsentlig faktor i udarbejdelsen af problemfelt og problemformulering. Efterhånden blev det synligt, at der nødvendigvis måtte kobles andre logikker på i slutningsformen, da jeg anvender forskellige metoder med hver sit afsæt. I forlængelse heraf er det oplagt at arbejde induktivt, bl.a. gennem interviewdelen, hvor det bliver muligt at arbejde videre med en del-viden, som ligger uden for mit regi i den forstand, at jeg trækker på ekspertviden gennem mine informanter. Koblingen af deduktive og induktive tilgange er med til at åbne genstandsfeltet op og tillader flere variationer i spørgsmålene, end den ene tilgang alene fordrer. Denne metode synes jeg er velvalgt, da det komplekse felt dermed kan udfoldes mere nuanceret og med andre dimensioner. Der er

således en kombination mellem a priori- og a posteriori-erkendelse (ibid.: 2014). Da slutningsformen er et samspil mellem den deduktive og den induktive tilgang, opnår den en anden karakter i og med, at når en slutningsform hverken er rent deduktiv eller rent induktiv, kaldes den for abduktiv. Abduktion er den såkaldte "bedste forklaring" og inspireret af pragmatikeren Charles S. Peirce (Kvale & Brinkmann, 2015). Det var sociologen Andrew Abbott der inddelte vejen til denne bedste forklaring med to heuristikker (Brinkmann, 2015: 86). På denne måde etablerede han de hjælperedskaber, der kan give anledning til, hvad der kan være brugbare forklaringer på en given observation. Omkring heuristikken kan der bl.a. siges at:

"Især når man undersøger sit eget samfund, kan det være nødvendigt at gøre det trivielle og kendte til noget mystisk og fremmedartet, for at man kan se det med andre øjne og forstå det på nye måder." (Brinkmann, 2015: 87)

Specialets undersøgelse af udviklingen i samfundet vil derfor benytte sig af argument-heuristikken for at komme med "den bedste forklaring" på, hvorledes de tendenser, jeg har peget på i problemfeltet har påvirket menneskesynene i det sociale arbejde.

Hermeneutik

For at forstå forebyggelses- og rusmiddelområdet samt udviklingen i menneskesyn anvendes den hermeneutiske analysetilgang, da tilgangen initierer en stillingtagen til de informationer og data, der er på området. Samtidig søges der også en forståelse af området gennem interaktion med feltet og de mennesker, der agerer heri, det være sig personen med misbruget, forskeren, socialarbejderen, politikerne etc. Disse aktører har forskellige horisonter, hvorfra de anskuer objekter såvel som subjekter. Gennem den hermeneutiske tilgang vil det ideelt set være muligt at blive i stand til at forstå mere og mere af et område, og logikken her vil pga. den nye viden være, at jo mere der forstås på et område, jo bedre vil man kunne etablere holdbare løsninger, der potentielt kan forandre misbrugsområdet. Dog vil undersøgeren opleve, at jo mere der forstås, jo mere opdages det også, at det er umuligt at forstå alt der vedrører feltet, og at feltet er komplekst. Der tages udgangspunkt i den moderne forståelse af hermeneutik, da Hans-Georg Gadamar gør op med Schleiermacher og Diltheys tilgange (Holm, 2014: 90). Gadamar peger på, at det er muligt at arbejde sig ind i et felt uden at anvende de kunstgreb som fx Schleiermacher lagde op til, årsagen hertil er enkelt sagt den, som Gadamar understreger, at det er muligt at arbejde sig ind i feltet ud noget synderligt kendskab til

området (Ibid). Dvs. at fagpersoner uden nævneværdigt kendskab til forebyggelse, rusmidler og menneskesyn godt kan arbejde sig ind i feltet og opnå et større kendskab og mere viden på området. Som nedenstående citat henviser til:

”Vi behøver ikke finde en vej ind i den hermeneutiske forståelse, vi er der nemlig allerede. Det er vi, fordi vi ikke står fremmede og distancerede uden for den kultur, vi forsøger at begribe, men tværtimod selv indgår i den.” (Holm, 2014: 90)

Med ovenstående udsagn peges der på, at den, der undersøger feltet, interagerer med feltets præmisser, og derved vil undersøgerens begrebsverden være med til at influere dette felt. Denne tankegang kan man følge i det antropologiske felt, da de første antropologer drog ud i fjerne egne af verden og beskrev, hvad de oplevede. Man må nødvendigvis forholde sig til, at det ikke er muligt at beskrive noget objektivt, men udelukkende subjektivt, da ens blotte tilstedeværelse ændrer udtryksformen i den pågældende kontekst.

”Denne relationelle vidensinteresse indebærer, at det antropologiske objekt altid i en vis forstand er præget af *emergens*. Objektet er ikke givet, men opstår i og med den antropologiske undersøgelse. Dette peger igen i retning af den sociale eller moralske dimension af videnskabelig aktivitet, fordi vi med vores vidensinteresser ikke alene afdækker, men også intervenserer i det sociale.” (Hastrup, 2004: 419)

Denne pointe er oplagt at forholde sig til, når et nyt felt studeres, da der lægges op til, at forskeren eller vedkommende der interagerer med feltet, er opmærksom på de etiske problematikker, der vil være. Når et felt som bl.a. forebyggelse inden for misbrugsområdet bliver nærstuderet, må der nødvendigvis være en opmærksomhed rettet mod mennesket, der opererer i feltet. For at kunne sige noget brugbart om forebyggelsesområdet søger jeg at tage afsæt forskellige steder, for på den måde at opnå forskellige indfaldsvinkler i forsøget på at nå ind til kernen. Gennem forståelsen af de forskellige led, der essentielle at tage højde for i forhold til misbrugsområdet, vil en hermeneutisk cirkel bl.a. bestå af følgende led a) forskning, b) litteratur, c) case-materiale, d) rapporter, e) politik og strategier, f) observationsstudier, g) interviewudsagn. Med disse punkter vil der være forskellige metoder, der kan anvendes til at tilgå menneskesyn eller forebyggelses- og rusmiddelområdet. Men i en undersøgelse eller forskning vil det være oplagt at forholde sig til disse led, med henblik på at

trække data og informationer ud til en analyse af beskaffenheden. I den moderne hermeneutik observeres det, at relationen ikke kun er cirkulær, men derimod en cirkulær spiral, der er endeløs. Endeløsheden betyder dog ikke, at der åbnes for relativisme, men indikerer, at der ikke er noget absolut, og dermed er hermeneutikken anderledes end positivismen, der opererer med tanken om et slutmål for sand viden og fokus på at finde et facit (Holm, 2014). I forlængelse heraf kan der peges på, at hermeneutikken er anvendelig i et komplekst felt, hvor personerne med misbruget har komplekse problemstillinger, som fordrer en tilgang, der lægger op til interaktion på forskellige måder, hvilket gøres gennem en vedvarende undren og ved at spørge ind til området.

Fordomme og vurderinger

For at kunne spørge ind til feltet på en frugtbar måde vil jeg som feltets undersøger være nødt til at sætte mine fordomme i parentes. Dette gøres ud fra forståelsen at vi alle har fordomme som vi navigerer efter i verden og som vi ikke kan gøre os fri af (Juul & Pedersen, 2012: 138). Det er dog af afgørende betydning at være bevidst om, hvad disse fordomme betyder, når man arbejder med undersøgelser, forskning etc., da disse fordomme uvægerligt vil komme til at påvirke resultaterne heraf. Når jeg anvender en hermeneutisk arbejdsmetode i specialet, bliver jeg nødt til at forholde mig til mine egne forudsætninger for mødet med det konkrete felt. Disse er baseret på forforståelser, forventninger, vurderinger og fordomme. Det er bl.a. gennem disse fordomme, jeg forsøger at forstå feltet. Fordomme, vurderinger etc. er ikke i sig selv dårlige, tværtimod er de brugbare, men jeg må være opmærksom på, hvad de betyder. Gennem disse fordomme vil jeg blive i bedre stand til at forholde mig til undersøgelsesområdet, hvis jeg er opmærksom på, hvilke spørgsmål, følelser og forståelser, de rejser. Som citatet herunder peger på er vi ikke forudsætningsløse.

”Forståelse er at indlade sig på en dialog mellem tekst og fortolker, og i en dialog møder ingen af parterne forudsætningsløse op.” (Holm, 2014: 92)

I den forbindelse vil jeg naturligt lave vurderinger og have fordomme omkring arbejdsmetoderne inden for forebyggelsesområdet i Gentofte Kommune, da jeg inden udførelsen af interviewene har undersøgt forebyggelsesområdets beskaffenhed.

Kritisk teoris tredobbelte hermeneutik

I tolkningen af den indsamlede empiri tages der udgangspunkt i den kritiske teoris tredobbelte hermeneutik (Thagaard, 2004: 40). Ved at gøre dette laves der en kobling mellem kritisk teori og hermeneutikken. Men før denne tilgang kan benyttes, er det nødvendigt først at forstå hermeneutikkens fortolkningsniveauer. Fortolkninger af første grad er, når informanten fortolker det, der sker, i kraft af sin rolle som deltager i det, der sker. Her kan man forholde sig til, hvordan en sociolog, antropolog eller etnolog interagerer i det felt, de studerer, fx i studiet af rusmidlers indflydelse på mennesker eller i forebyggelsesarbejdet i en kommune. Fortolkninger af anden grad er, når jeg fortolker informanternes fortolkninger af deres egen situation. Dette kaldes også dobbelt hermeneutik og betyder, at jeg fortolker en virkelighed, der allerede er fortolket af de informanter der deltog i den samme virkelighed. Fortolkninger af tredje grad handler om mine fortolkninger af informanternes handlinger på baggrund af teorier, der fremhæver handlingernes dybere mening. Det er den underliggende "sandhed" i handlingerne, der foretages, som søges ekspliciteret. (Ibid.: 41)

Kritisk teoris tredobbelte hermeneutik er en sammenfletning af hermeneutikkens andet fortolkningsniveau og en tolkning af samfundets betydning for såvel mig som forsker, som for informanten. For tolkningen af den indsamlede empiri betyder det, at jeg vil stille mig kritisk refleksiv i forhold til mine informanternes svar (Ibid.: 42), og være opmærksom på, hvilke eventuelle interesser, der kan have indflydelse på de afgivne svar. Dette var jeg særligt opmærksom på, i interviewet med informant 2. Hermeneutikken lægger vægt på at fortolke, så de dybere meninger eller essensen træder frem, i modsætning til det umiddelbart observerbare. Fortolkning er desuden at forstå og forholde sig til, at al fortolkning altid bygger på en forforståelse af et konkret emne.

Der argumenteres her for, at der ikke findes nogen egentlig sandhed, men at fænomener kan tolkes på flere planer (Ibid.: 40). Det er ikke mit mål, at der gennem interviewene forsøges at lave en "horisontsammensmeltning" med mine informanter. Tværtom er mit mål derimod at få adgang til den virkelighed og sandhed, som de forstår. Til trods for forskellen mellem kritisk teori og hermeneutik, når det kommer til ontologien, er der en overensstemmelse mellem opfattelserne af, at enkeltdelene må forstås for på den måde, at forstå helheden. Således beskrives det hos Ejrnæs og Guldagers:

"I en stadig vekselvirkning (frem- og tilbagegående) mellem forståelse af enkeltdel/fænomener og de helheder, som de indgår i." (Ibid.: 28)

I specialet er helhederne repræsenteret dels af viden omkring forebyggelses- og rusmiddelområdet faktuelle omstændigheder, litteraturen, rapporterne og enkeltdelene er repræsenteret af min

empiri, der kun fokuserer på, hvordan fagpersoner i kommunalt regi såvel som i privat, forholder sig til menneskesyn og forebyggelse af rusmiddelproblematikker.

Teori

I det følgende vil jeg skitsere de teorier, der skal hjælpe mig med at svare på min problemformulering og som har formet mit speciale. Det har været ambitionen at opstille et analyseapparat der både kan beskrive, fortolke og forklare udviklingen af menneskesyn i det sociale arbejde og forebyggelsestendenserne. Formålet med afsnittet er at begrunde nogle af mine teorivalg, anvendelse heraf og relevansen for specialet. Derudover vil jeg løbende introducere andre teoretikere og teorier, som skal være behjælpelige til, at forstå dette komplekse felt.

Frameanalyse

Jeg anvender frameanalysen, som Robert Benford og David Snow henviser til i artiklen *Framing processes and social movements: An overview and assessment* (2000). Denne model er inspireret af Erving Goffman. Analysemodellen er brugbar i forsøget på at indfange nogle karakteristika, der skal være tilstede for at skabe en social mobilisering i retning af et ændret syn på diverse problematikker og udfordringer i samfundet. Problematikkerne kunne fx være unges drukvaner, hvordan man arbejder med forebyggelse eller hvordan der skabes opbakning til et fællesskab med lokal sammenhængskraft. I denne sammenhæng er modellen relevant i forhold til Gentofte Kommune, da man her er inspireret af den islandske model, som i sin konstruktion og struktur ligner frameanalysen. Som Benford og Snow beskriver den i nedenstående citat.

”Collective action frames are constructed in part as movement adherents negotiate a shared understanding of some problematic condition or situation they define as in need of change, make attributions regarding who or what is to blame, articulate an alternative set of arrangements, and urge others to act in concert to affect change.” (Benford & Snow, 2000: 615)

I artiklen peger Benford og Snow på, at framing-processen er dynamisk og ikke statisk, dvs. en vedvarende proces (Ibid.: 628). Et frame vil være et bestemt udsnit af en given kontekst, hvor

der forsøges at skabe sammenhængskraft og fælles fodslag for en forandring (Ibid.: 614). Denne model kan derfor med fordel anvendes i forsøget op at beskrive netop det, som er samfundets akilleshæl, nemlig det kontinuerlige forsøg på at ændre strukturer og kulturer og derved de normer, som er i spil i vores samfund. Desuden kan der peges på, at frames fordrer en følelse af mening inden denne specifikke kontekst (Ibid.: 614). I denne sammenhæng ville et frame være fokus på forebyggelse af rusmiddelproblematikker, hvor der forsøges at mobilisere opbakning, politisk, fagprofessionelt og civilsamfundsmæssigt.

Stigma

Jeg vil ligeledes anvende Goffmans stigmatiseringsteori som et teoretisk udgangspunkt, da jeg ser en sammenhæng mellem en øget acceleration, behovet for anerkendelse og stigmatisering når det ikke lykkedes at leve op til diverse krav, som stilles fra samfunds og kulturel side. Goffman har gennem sin bog *Stigma* (2014) bidraget med en væsentlig mængde case-materiale, som har spillet en vigtig rolle i udviklingen og nuanceringen af stigmabegrebet. Herigenem har han beskrevet, hvordan individet gennem livet stifter bekendtskab med både "normalitet" og "afvigelse" i mødet med andre mennesker (Goffman, 2014). Desuden peger Goffman på, at der findes stemplende og ekskluderende mekanismer, som tillægger individer eller hele grupper negative egenskaber, hvilket udsætter dem for ringere behandling og ekskluderer disse mennesker fra samfundet. Det kan fremhæves, at når en adfærd, som adskiller sig fra normerne opdages, er der tale om en afvigelse, hvilket potentielt fører til stigmatisering.

Acceleration og fremmedgørelse

I Rosas bog *Fremmedgørelse og acceleration* peger han på, at konkurrencen og dennes grundlæggende kapitalistiske grundideer har fået, eller har taget, en plads i alle sfærer af det moderne menneskes liv i samfundslivet generelt (Rosa, 2014: 33). Det øgede fokus på hele tiden at omkostningsreducere samt at skabe konkurrencefordele fordrer en sammenhæng mellem en tidsfaktor og økonomiske rationaler, som ifølge Rosa leder et samfund i retningen af acceleration og fremmedgørelse (Rosa, 2014: 9). Acceleration og fremmedgørelse anses for at være kendetegnende for nutidens moderne samfund og menneske ifølge Rosa. Begrebet acceleration indeholder forskellige elementer,

herunder den teknologiske acceleration, acceleration af social forandring og acceleration af livstem-poet (Ibid.: 21-26).

Anerkendelse

Da jeg har tidligere skrevet om tankegodset, som findes hos Honneth, vil jeg ikke uddybe disse nærmere her. Dog vil jeg forholde mig til, at Honneth har defineret tre differentierede former for anerkendelse, som nødvendigvis må inkluderes, der er tale om 1) emotionel anerkendelse, 2) retlig anerkendelse, 3) solidarisk anerkendelse (Honneth, 2006). Disse former for anerkendelse er nødvendige for menneskets grundlæggende trivsel. Hvis disse tre behov for anerkendelse opnås i praksis, vil en tilnærmelse af fundamentet, hvorpå socialt arbejde hviler, kunne finde sted.

Empiri

Dokumentpræsentation

I specialet anvender jeg forskellige former for dokumenter for at forstå forebyggelse som helhed, forebyggelse af rusmiddelproblematikker, samt strategiske overvejelser og menneskesyn. Jeg tager afsæt i nationale rapporter, vidensrapporter, strategidokumenter, cases, handleplaner mv. I det følgende vil jeg nævne et par af disse: 'Når ungelivet bliver svært' (2017), 'Unge trivsel og brug af rusmidler i Gentofte Kommune' (2015), 'Misbrugsområdet i Gentofte Kommune – Videnspapir omkring målgrupper og indsatser på misbrugsområdet' (2015), 'Når udsatte borgere møder velfærdssystemet' (2018), 'Evaluering af den borgerrettede alkohol- og rusmiddelindsats' (2018) og 'Hvem er de unge på kanten af det danske samfund' (2015). Som tilføjelse til disse vil jeg anvende Statens Institut for Folkesundheds rapport 'Risikofaktorer og folkesundhed i Danmark' (2006), 'Sundhedsstyrelsens forebyggelsespakke' (2018) samt Center for rusmiddelforskningens arbejde, da de har lavet undersøgelser på dette felt i mere end 10 år og derved er en udmærket kilde til viden om området. Gennem en sammenholdelse af dataene fremhæves det, hvilke tendenser, der gør sig gældende hos de personer, der anvender rusmidler.

Foruden ovenstående rapporter anvender jeg Gentofte Kommunes kvalitetsstandarder som bl.a. indeholder relevant lovgivning. Her er der tale om to forskellige kvalitetsstandarder 1)

'Kvalitetsstandard for behandling af voksne borgere med et alkoholmisbrug i Gentofte Kommune efter § 141 i Sundhedsloven', 2) 'Kvalitetsstandard for social behandling af stofmisbrug for voksne borgere efter § 101 i lov om social service'. Ved at anvende ovenstående dokumenter, vil jeg få mulighed for at forstå mere konkret hvordan menneskesyn kommer til udtryk i socialt arbejde, samt hvordan der arbejdes med forebyggelse på flere niveauer.

Empiri

For at tilgå forebyggelsesområdet har jeg valgt at tage udgangspunkt i Gentofte Kommunes misbrugsbehandling. Jeg har kendskab til Gentofte Kommune, da jeg tidligere har været i praktik i Kommunen i forbindelse med kandidatstudiet. Gennem min tilknytning til kommunen blev jeg opmærksom på, at der i Gentofte Kommune anvendes nogle forskellige modeller i arbejdet med rusmiddelbehandlingen. Dette vakte min nysgerrighed for at finde frem til, hvilke modeller der var tale om, og hvorfor Gentofte Kommune i sin egen selvforståelse mente, at det var interessante modeller. Derfor skabte jeg kontakt til to informanter fra Gentofte Kommune.

Interview

Informant 1

Jeg valgte at kontakte en misbrugskonsulent, der sidder i Kvalitet & Udviklingsafdelingen, som er organiseret under Social & Handicap. Hun sagde ja til at bidrage på flere måder og har således indvilliget i at medvirke i et interview af 1 times varighed, og derudover har hun eftersendt nogle af de dokumenter, der forklarer, hvilke strategier og metoder Gentofte Kommunes misbrugsbehandling anvender i det daglige arbejde. I den løbende tekst benævnes hun som informant 1.

Informant 2

Foruden misbrugskonsulenten kontaktede jeg Gentofte Kommunes chef for Forebyggelse & Sundhedsfremme, der arbejder på et mere politisk niveau og som gennem sit arbejde forsøger at påvirke

kommunalpolitikere til at budgettere flere midler i retning af sundhedsfremme og forebyggelse. Han ville gerne medvirke i et interview, som også var af en times varighed, og derudover bidrog han med rapporter og yderligere telefonsamtaler. Desuden bad han mig ringe, hvis der skulle opstå nogle opklarende spørgsmål og gav mig et direkte telefonnummer til en af medarbejderne, som havde været på studietur i Island. Fortløbende vil han blive benævnt som informant 2.

Disse to informanter anvendes som gatekeepere, da de har indsigt i nogle af de områder, jeg ønsker at undersøge. Desuden gav de mig adgang til dokumenter, som tidligere nævnt, men også til personer og tilbud, der er relevante at snakke med i denne forbindelse.

Interviewform

Jeg tog udgangspunkt i det kvalitative og semistrukturerede forskningsinterview (Kvale & Brinkmann, 2015). Bevæggrunden for det valg er, at jeg fik en beskrivelse af informanternes livsverden, dvs. den erfarede verden og kontekst, som personerne færdedes i, og her fokuseres der på arbejdet med forebyggelse af rusmidler i Gentofte Kommune. Informanterne fik gennem det semistrukturerede interview mulighed for at fortælle, hvordan virkeligheden så ud for dem. Som denne interviewform giver mulighed for, kunne jeg søge at skabe yderligere refleksion ved at stille opfølgende spørgsmål ud fra de svar, jeg fik. De indsamlede interviews har givet en god mængde data, der bl.a. tematiseres omkring empowerment, anerkendelse, meningsgivende fællesskab, løsningsfokuseret tilgang og motiverende samtale. Derved kunne jeg konkludere, at mine interviews har virket efter hensigten og at jeg er blevet i stand til at forfølge de temaer, som jeg var nysgerrig på, men samtidig er jeg også blevet præsenteret for ny viden, som gør, at jeg kunne kvalificere mit speciale yderligere. Jeg valgte at tilrettelægge interviewene på sådan en måde, at det lader informanterne være så hverdagsorienterede som muligt, derfor var det naturligt at møde dem på deres domæne. På denne måde åbnedes muligheden for en umiddelbarhed, som potentielt kunne give flere dimensioner til datamængden. Informanterne virkede, som om de havde et vist kendskab til det at blive interviewet. I forlængelse heraf behøvede jeg ikke skabe rammerne i samme grad, som hvis det var en mere urutineret interviewperson.

Jeg har været i den situation, at flere interviewpersoner sagde nej tak til at stille op. Jeg har bl.a. forsøgt at komme i kontakt med NOVAVI, KABS, Blå Kors, TUBA, Stofrådgivningen, Socialstyrelsen samt Betesda Rehabilitering. De fleste har enten haft for travlt eller aflyst i sidste øjeblik da de hørte, at jeg ville optage deres udsagn til brug i skrivefasen. Dette skete til trods for, at jeg havde informeret grundigt om, hvordan dataene ville blive behandlet.

Interviewguide

Jeg udarbejdede en interviewguide (bilag 1) med det formål at være sikker på at ramme de temaer, som jeg var interesseret i at udforske. Jeg fulgte ikke spørgsmålsrækkefølgen slavisk, da jeg foretrak at se, hvor samtalen bevægede sig hen, og derved lænede jeg mig op ad den semistrukturerede interviewform, så guiden var ment som en inspiration til spørgsmål. Jeg var opmærksom på at stille forskellige spørgsmål til henholdsvis misbrugskonsulenten og chefen for Forebyggelse & Sundhedsfremme. Nedenstående tabel indeholder de spørgsmål, jeg stillede chefen for Forebyggelse & Sundhedsfremme. Årsagen til valget af differentierede spørgsmål var bl.a., at deres indsigter relaterer sig til forskellige niveauer qua deres stillingsbetegnelser, interessefelter etc., og desuden forsøgte jeg ikke at indhente komparative svar.

De fleste af mine spørgsmål gik på at udforske, hvilke menneskesyn der ligger til grund for arbejdet med forebyggelse i Gentofte Kommune, dernæst var det særligt interessant at spørge ind til, hvorvidt mennesker er mere eller mindre pressede i dag i forhold til tidligere. Som tilføjelse til disse spørgsmål spurgte jeg ind til konkrete arbejdsmetoder og hvordan tidsperspektiverne i arbejdet så ud. Ved spørgsmålet omkring, hvilke menneskesyn der arbejdes med, fulgte jeg spørgsmålet op med hvorvidt de så nogle ændringer her. Her henviste de til, hvordan Gentofte Kommune ser på mennesker.

Undersøgelsens etik

I al forskning og i undersøgelser generelt er det nødvendigt at forholde sig korrekt, professionelt og etisk forsvarligt. I dette speciale har jeg anvendt forskellige former for empiri, herunder interviews, dokumenter, lovtekst samt strategidokumenter, som ikke lå tilgængeligt på Gentofte Kommunes hjemmeside, og dermed kun kan tilsendes ved en efterspørgsel og forklaring på, hvad dette skal bruges til. Da der bl.a. er tale om chefen for forebyggelse og sundhedsfremme, samt en misbrugskonsulent i Gentofte Kommune, er der ingen grund til at anonymisere disse personer. Der var heller ingen af dem, der ønskede dette, og derfor kan de nævnes ved navns nævnelse.

Som interviewer er det min pligt at forholde mig etisk forsvarligt til de fremkomne data som er underlagt en god etisk praksis. Det gælder især da jeg qua min rolle som den, der undersøger forebyggelse på rusmiddelområdet, nødvendigvis må forholde mig til, at jeg har en vis form for autoritet i det skrevne.

”Da skriveprocessen altid er værdikonstituerende, er der altid problemer med autoritet og forfatterskab... narrative forklaringer betyder i praksis, at én persons stemme – forfatterens – taler på de andres vegne... Disse praksisser rejser selvfølgelig de postmoder- nistiske spørgsmål om forskerens autoritet og privilegium. På hvis vegne taler vi, og hvem taler vi til, med hvilken stemme, med hvilket formål og ud fra hvilke kriterier.” (Kvale & Brinkmann, 2015: 344)

I Steinar Kvale og Svend Brinkmanns bog Interview (2015) anvendes der foruden ovenstående citat også et andet udsagn, som jeg finder væsentligt at dvæle lidt ved.

”analytikeren ikke alene må acceptere rollen som formidler af deres (...) symbolske kraft, men først og fremmest risikerer at give mennesker frit spil i deres læsning, dvs. i de spontane (endog vilde) konstruktioner, som hver læser nødvendigvis lægger oven på det læste.” (Kvale & Brinkmann, 2015: 344)

Ovenstående udsagn fra trækker en rød tråd til hermeneutikken, som jeg tidligere har skrevet om. Her forstås at de slutninger, som er foranlediget af en hermeneutisk læsning, vil være til fortolkning. Dette citat synes jeg illustrerer meget fint, hvordan jeg som undersøger potentielt kan læse et stykke tekst, der vedrører Gentofte Kommunes forebyggelsesarbejdet og misbrugsbehandling, men også hvordan andre kan læse mit speciale.

Troværdighed og relevans

Som en del af dette specialeprojekt, indgår der en moralsk kode: forståelsen af verifikation. Verifikationen spiller en stor rolle for det felt, jeg har undersøgt i den forstand, at forskningens validitet på virker forskningens resultat, hvorigennem projektet også verificeres.

Som enhver anden forsker af et felt ønsker jeg naturligvis en forskning af den højeste mulige troværdighed og kvalitet, således at undersøgelsen er valid og anvendelig. Den kvalitative forskning har en human- og en samfundsvidenskabelig karakter, hvorfor der anvendes reliabilitet, validitet og generaliserbarhed for at sikre at forskningen eller undersøgelsen er troværdig (Kvale & Brinkmann, 2015: 319).

Reliabilitet

Med hensyn til reliabiliteten i forskning drejer det sig om forskningens troværdighed, hvor forskellige faktorer gør sig gældende og dermed sætter spørgsmålstegn ved resultaternes troværdighed (Kvale & Brinkmann, 2015). Undersøgelsen skal tilrettelægges sådan, at vores informanter ville give den samme information til andre, der stiller de samme spørgsmål, og finder frem til de samme resultater. Jeg har stræbet efter at inkorporere reliabilitet i undersøgelsen gennem de valg, jeg har truffet, hvilket kommer til udtryk i måden, interviewguiden blev anvendt på. Der blev stillet åbne, men ikke ledende spørgsmål. Hertil kommer mit valg af informanter, hvor jeg så vidt muligt har forsøgt at vælge informanter fra anerkendte organisationer, som anses for at have høj troværdighed.

Validitet

I forhold til validiteten i forskningen søges det i besvarelsen af forskningsspørgsmålene, at informanterne taler sandt. Jeg har tillid til, at det besvarede rummer sandhed, hvilket, som nedenstående citat peger på, henfører til en generering af videnskabelig viden.

“Bredere opfattet drejer validitet sig om, hvorvidt en metode undersøger det, den har til formål at undersøge... Med denne åbne opfattelse af validitet kan kvalitativ forskning i princippet føre til gyldig videnskabelig viden (Ibid.: 318).

Validiteten i kvalitativ forskning forholder sig til, hvorvidt metoderne faktisk undersøger det, som forskerne ønsker at undersøge. Undersøgelsen skal kunne gentages af andre forskere ud fra samme præmis.

Formålet er at forskningsresultatet fører til en gyldig samfundsvidenskabelig viden. Måden at sikre validitet i specialet er ved hele tiden at overveje, om det undersøgte lever op til følgende kriterium: måler jeg det jeg tror at jeg måler)

Generaliserbarhed

Inden for samfundsvidenskabelig forskning er det interessant at forholde sig til generaliserbarhed, da målet er at producere lovmæssigheder om den menneskelige adfærd (Ibid.: 332). Det er

interessant, fordi den menneskelige adfærd altid er unik og udvikler sin egen logik, adfærd og menneskelige struktur ud fra de strukturelle og kulturelle omstændigheder, der gør sig gældende i konteksten. Generaliserbarheden i kvalitativ forskning er et spørgsmål, som skal besvares med forsigtighed. Det tilstræbes altid at kunne lave generaliseringer, da forskningen derved bliver nyttig og brugbar i en bredere kreds. Forstået på den måde, at det kan forventes, hvordan en lignende situation vil eller kan se ud.

Efter forskningen er udført, står forskeren tilbage med hvad der anses for at være valid og troværdig forskning, og der skal følgende spørgsmål stilles: kan dette materiale generaliseres eller er dette materiale kun af lokal interesse? Kun hvis resultaterne kan overføres, kan resultaterne generaliseres.

Man kan stille sig kritisk over for, hvorvidt dette speciale kan generaliseres, når der tages udgangspunkt i Gentofte Kommune, den anvendte teori, litteratur og diverse dokumenter. I den samlede konklusion vil jeg komme tilbage til dette.

Kapitel 3

I analysedel 1 vil jeg kombinere teoretiske indfaldsvinkler med klassiske menneskesyn og videreudviklingen heraf. Dette vil jeg gøre gennem analyserne af betydningen af den kontinuerlige forandring og potentialiseringen af det sociale arbejde, der bevirker et øget fokus på forebyggelse og økonomiske rammer. Dette kapitel forholder sig til nogle overordnede mekanismer i samfundet. Jeg anvender konkrete eksempler fra Gentofte Kommune løbende, for at konkretisere de abstrakte mekanismer. Derudover vil jeg lave en kobling til menneskets grundlæggende behov, for på den måde at lægge op til analysedel 2, hvor jeg vil analysere disse behov samt hvad hvilke konsekvenser, det kan have for mennesker, når fokus er på forebyggelse, forandring og konkurrence mv.

Analysedel 1

Velfærdsstatens udvikling mod en konkurrencestat

I det følgende beskæftiger jeg mig med velfærdsstatens udvikling og udviklingen i menneskesyn. Min antagelse er, at denne udvikling er med til at fremskrive løsningsforslag, der centrerer sig om fx forebyggelse. Begrebet 'velfærdsstat' blev første gang introduceret helt tilbage i 1953, og siden er det blevet et almindeligt kendt begreb, der anvendes i offentlige debatter, valgkampe, eller når der tales om, hvordan det offentlige organiserer forskellige former for velfærd eller goder.

"Oprindeligt var velfærdsstaten således ikke tænkt som et forvokset bureaukrati til at sikre en mere ligelig fordeling af indkomst og formue, men en kulturinstitution til at skabe fremtidens menneske og fremtidens samfund. Demokrati og demokratisering stod i centrum. Det samme gjorde forestillingen om menneskets urørlighed, dets gudbilledlighed eller det forhold at individet var noget unikt, og at dets beskyttelse ligesom dets værdighed skulle erkendes og anerkendes af alle (herunder staten) som grundlag for fremtidens 'gode samfund.'" (Pedersen, 2011: 15)

I 1960'erne og 70'erne blomstrede velfærden på trods af, at der var skepsis på både højre- og venstrefløj. Her kan man tale om velfærdsstatens guldalder, der var højkonjunktur (Møller, 2016. 111) og det gik godt i Danmark, og der var velfærd til alle. Efterhånden ændrede dette sig, i og med at

andre ideologiske kræfter og styringsregimer kom i førersædet og var med til at udstikke retningen, hvilket medførte en langsommelig men konsekvent omlægning af velfærdsstaten. Det er alligevel ud fra tanken om denne, at løsningerne forsøges konstruerede, da der ikke er nogen alternativ model, i hvert fald ikke en som forfølges. Politikere, fagpersoner og private aktører foreslår ændringer, og indfører nye styringsmekanismer som fx new public management (Ibid.: 66) men ikke et reelt brud med velfærdsstatstanken. Derfor bemærkes det, at velfærdsbegreber og velfærdsstaten til stadighed bliver anvendt som model for, hvordan netop løsninger på komplekse udfordringer skal løses.

Derfor er det også afgørende at stille spørgsmålet om, hvordan løsningerne skal finansieres, og hvor de reelt skal komme fra. Ove Kaj Pedersen (2011) benævner, at velfærdsstaten har været omtalt, og stadig omtales som en økonomisk byrde for den private sektor. Følger man ham, må der foregå en korrigerende af dette, da denne byrde medfører en omlægning af velfærdsstaten, som bevirker, at konkurrencestaten kan etableres. Det er naturligvis ikke ligegyldigt, hvordan velfærdsløsningerne bliver konstrueret, for de kan konstrueres sådan, at borgerne oplever et højere skattetryk, såvel som at løsningerne kan privatiseres, hvilket medfører brugerbetaling og et lavere skattetryk. Det er i dette felt spændende at forholde sig til, hvordan velfærdssamfundet udvikler sig. Ove Kaj Pedersen (2011) skriver i sin bog *Konkurrencestaten*, at velfærdssamfundet har udviklet sig i retning af en konkurrencestat, hvilket medfører et anderledes syn på, hvordan relevante løsninger på velfærdsområdet skal kreeres. Blikket medfører også et anderledes syn på borgerne, et syn, som jeg vil komme nærmere ind på senere. I den forbindelse er det interessant at sammenkoble teorierne om konkurrencestaten med potentialiserings dagsordenen, da løsningerne bliver etableret på en måde, hvor fremtidens potentielle løsninger medtænkes som realiserbare i en tid, der ligger lige om hjørnet (Åkerstrøm & Pors, 2014). Tidsfaktoren eller synet på tid konstrueres fra forskellige steder, fx af en statsadministration, et socialt tilbud eller privat organisation, som alle har deres individuelle blik på tiden, og i den forstand kan der peges på, at tiden ikke forstås som lineær (Ibid.: 27).

Med dette for øje ses det desuden, at der er sket et skift i tilgangen til mennesker og menneskesynet. Skismaet består i, at mennesker i højere grad selv skal være med til at konstruere løsningerne på deres sociale problemer, før i tiden var det kommunen eller staten, der sørgede for hjælpen jf. Kompensationsprincippet, som går ud på, at værdigt trængende bliver kompenseret for funktionsnedsættelser, tabt arbejdsfortjeneste, mistet job, bolig etc. Derved kan der argumenteres for, at den universelle velfærdsstat, som vi kender i Skandinavien, er under pres og gradbøjes i retningen af en korporativ velfærdsmodel. Hvor hjælpen traditionelt set påhviler familien, eller forsikringen, hvis vedkommende selv sørger for at etablere denne, er der i denne model åbnet for, at civilsamfundet kan være en aktiv medspiller. Med dette udgangspunkt er det fordelagtigt at arbejde ud fra en

forebyggende metode, da det dels sikres, at mennesker ikke ender i problemer pga. en ny modstandsdygtighed, men også fordi det samfundsøkonomisk er billigere, hvis det lykkes at etablere programmer, der forebygger, især hvis civilsamfundet og diverse fællesskaber inkluderes heri.

Når der som i det ovenstående nævnes velfærdsmodeller, er det væsentligt at bemærke ideen om velfærdsstaternes forskellige typer, da velfærdsstatsregimerne eller velfærdsstatsmodeller har haft en stor udbredelse i den politologiske og sociologiske velfærdsstatsforskning. Forskningen forholder sig i større eller mindre grad til regimetankegangen. En af frontløberne i forhold til at sætte kurs for tankegangen om velfærdsstatstyper eller regimer inden for velfærdsstatsforskningen er Gøsta Esping-Andersen i bogen *The Three Worlds of Welfare Capitalism* (1990). Esping-Andersen skildrer i sin bog tre forskellige typer modeller: 1) universel, 2) korporativ og 3) residual model og argumenterer for, at der ses spor af velfærdsstatsmodeller i de fleste lande.

I den henseende kan der også argumenteres for, hvorvidt den danske velfærdsstat ser ud som den gjorde tidligere, eller om der nærmere er tale om et velfærdsmix mellem de forskellige modeller. Tidligere byggede velfærdsstaten på et fundament af solidaritet- og kompensationsprincipper, hvor moralsk dannelse og demokratiet ansås som værende et fælles anliggende. I dag er velfærdsstaten på grund af konkurrencestatens indflydelse mere dynamisk og bygger i højere grad på individualisering og et ønske om det enkelte menneskes mulighed for at opnå udvikling og succes, hvilket ligger helt i tråd med den socialliberale tilgang, der har influeret Danmark siden 1900-tallets start. Denne tilgang er også med til at fordre en mere forebyggende tilgang, da der fra statens side ønskes, at mennesker kan tage fornuftigt vare på sig selv. I dag er der en konsensus omkring, at det enkelte menneske "skal yde for at nyde". Det forventes også at det gode medborgerskab fremmes, gennem engagement. Hvis det ønskes at få del i velfærdsstatens goder og tilbud, må man som borger yde først og dernæst nyde, som et supplement til ydelserne kan borgerne tegne private forsikringer, som sikrer en jævn levestandard ved forekomsten af uforudsete problemer.

Med dette udgangspunkt peges der på, at der i konkurrencestaten er der bred konsensus omkring at hindre, eller i hvert fald forsøge at hindre, at mennesket holdes i passiv offentlig forsørgelse. Derfor giver det mening at diskutere og arbejde med forebyggende tilgange, især på rusmiddelområdet og med tanke på, hvor mange sygedage og hvilket produktionstab, forbruget af rusmidler medfører.

"I alt er produktionstabsomkostningerne på 8.440,1 mio. kr., hvor omkostningerne er størst blandt mand. Produktionstabsomkostninger til tidlig død udgør langt størstedelen af de samlede omkostninger (63 %). Ekstra omkostninger blandt personer med kortvarigt og langvarigt sygefravær udgør henholdsvis 10 % og 8 % af de samlede

produktionstabsomkostninger. Endeligt udgør produktionstabsomkostningerne til alkoholrelaterede førtidspensioner 18 % af de samlede omkostninger.” (Sundhedsstyrelsen, 2016: 138)

Indimellem forsøges det med sanktionering og pres at etablere borgeres tilbagevenden til arbejdsmarkedet for på den måde at sørge for, at borgeren er berettiget til hjælp. I nogle tilfælde virker det også, men det løser ikke problemet. Hvis man derimod anlægger en forebyggende tankegang, vil det potentielt kunne undgås, at borgeren ender i så dybe problemer, at vedkommende står udenfor arbejdsmarkedet.

Med en forebyggende tankegang vil indstillingen til borgere også være en helt anden, da man netop her søger at finde menneskets potentiale, også beskrevet i analysedel 1. Dette potentiale må nødvendigvis kædes sammen med anerkendelsen fra offentlig side, da manglen herpå vil isolere borgeren, hvilket kan medføre en foragt eller tilbagetrækning fra samfundet jf. Mertons anomiteori (Merton, 1968). Nedenstående citat af Honneth indrammer samme tendens som Merton peger på.

“Bliver disse betingelser beskadiget, idet en person bliver nægtet den fortjente anerkendelse, så reagerer den pågældende almindeligvis derpå med de moralske følelser, som ledsager erfaringen af foragt, altså skam, vrede eller harme. (...) For disse uretfærdighedsfølelser, som ledsager foragts strukturelle former, udgør en førvidenskabelig kendsgerning, hvorpå en kritik af anerkendelses-forholdene socialt kan godtgøre sit eget teoretiske perspektiv.” (Honneth, 2003: 38-39)

Menneskets iboende behov for anerkendelse vil ved et konstant pres foranledige denne tilbagetrækning, hvorfor der er behov for at afdække, hvilke strukturelle rammer, der gør sig gældende, når mennesker møder offentlige systemer.

Menneskesynets udvikling

Som beskrevet i det ovennævnte er velfærdsstaten i dag udfordret på sit oprindelige udgangspunkt, værdigrundlag og menneskesyn. Det betyder i praksis, at der ikke længere er enighed om, hvad den danske velfærdsstat skal bestå af, samt hvordan den skal konstrueres. Som jeg allerede har været inde på, kan der argumenteres for, at omtalte udvikling medfører en ændring i måden, mennesket

anskues og forstås på. Der er tydelige tendenser, der peger i retning af en bevægelse væk fra et aristotelisk henimod et epikuræisk menneskesyn (Jensen & Prieur, 2015: 146-148). Ved ændringer i menneskesyn vil der ske en forandring i rammerne for socialt arbejdes udfoldelsesmuligheder. Det ses tydeligt, at der er konsensus om, at mennesker skal leve op til produktivitetsidealer og være til gavn for samfundet (Nissen, Fallov, Ringø, 2018: 31).

Menneskesyn inspireret af Aristoteles

Jeg vil forsøge at dvæle lidt ved den aristoteliske opfattelse af mennesker, der henvises naturligvis til Aristoteles fra den hellenistiske tidsperiode ca. 300-400 f.Kr. Aristoteles har haft stor indflydelse på tænkningen særligt i vesten, og har han for så vidt stadig. Med udgangspunkt i hans tænkning vil individet være drevet af en indre iver, lyst og vilje til at være en aktiv deltager i det samfund og de sociale sammenhænge, som vedkommende befinder sig i. Fra det synspunkt ses det, at mennesket vil blive motiveret af det fælles bedste/gode for sig selv, subkulturerne som vedkommende færdes i og samfundet som helhed, disse faktorer udgør en aktiv medborger. En anskuelse som denne bevirker motivationen i retningen af mest mulig lykke for flest mulige mennesker, hvilket lyder tilstræbellesværdigt. Mennesker vil fra det synspunkt forsøge efter bedste evne at leve op til deres rolle i samfundet, fordi de har en indre og reel lyst til at deltage og bidrage til samfundet på en positiv måde. På denne baggrund bliver det muliggjort det at træffe beslutninger, der vil hjælpe mennesket tættere på velfærden uden at skulle gå på kompromis med fællesskabets bedste. Mennesker, som af vilkårlige årsager har svært ved at opnå "mest mulig lykke" eller "det gode liv" og derved oplever chanceulighed, vil kunne blive kompenseret, da mennesket som socialt væsen søger at inkludere alle solidarisk og sørger for, at alle har lige rettigheder og får hjælp.

Gennem livet vil mennesker opleve forskellige former for pres. Presset består af henholdsvis indre og ydre omstændigheder, hvor de ydre omstændigheder vil være de udefrakommende begivenheder, som mennesket i sig selv ikke har nogen indflydelse på og dermed ikke kan stilles til ansvar for. Disse ydre omstændigheder, som for eksempel strukturelle forandringer på makroniveau, kan betyde, at flere mennesker risikerer at blive slået ud af kurs, da det individuelt bliver sværere at leve op til normerne og forventningerne. Her kommer programmer som peer-støtte, forebyggelsesprogrammer, selvhjælpsgrupper, fællesskaber og andre aktiviteter ind i billedet, da disse kan være behjælpelige med at afhjælpe, dulme og understøtte borgerne, som derigennem kan opbygge en robusthed i forhold til det ydre pres, som støt stigende boligpriser, arbejdsløshed, ulykker m.m. fører med sig, og som i nogle tilfælde forsøges dulmet med rusmidler. Det indre pres består ligeledes af ulykker,

psykisk tilstand mv., og dette indre pres forsøges også i stigende grad fjernet ved hjælp af rusmidler. Derfor er det i statens interesse at kunne afhjælpe og forebygge på dette område. Hvis man tillægger behovsteoriene, som jeg vil komme ind på senere, nogen betydning, vil det det være frugtbart at anvende disse sammen med teorier som fx anerkendelse, framing-analyse og udviklingen i menneskesyn i forsøget på at finde nye løsningsmodeller og et nyt tankegods, der kan bane vej for nye perspektiver på forbedring af offentlige systemer og muligvis tilbagetrække tillid og opbakning hertil. Set ud fra et aristotelisk menneskesyn vil mennesket ikke nødvendigvis være primær ansvarbærer for sine udfordringer, men disse er derimod skabt af de strukturelle forhold, som tvinger mennesker ud i alternative livsmønstre, valg og strategier, som Merton pegede på tilbage i 50'erne med sin anomiteori. Dette stemmer overens med velfærdsstatens udgangspunkt, nemlig at man tidligere anså de overliggende strukturer samt fællesskabet som den primære ansvarbærer.

Epikuræisk menneskesyn

Søger man at forklare udfordringerne ud fra det epikuræiske menneskesyn, som bygger på Epikurs tænkning, der stammer fra den samme hellenistiske tidsperiode som Aristoteles, ca. 300 – 400 f.Kr., vil man opleve et anderledes udfald. Ifølge det epikuræiske menneskesyn er mennesket af natur selvcentreret, og mennesker fødes altså som egoister, der søger sin egen lykke. Således er mennesket egoistisk, beregnende, kalkulerende og egennytte-maksimerende, hvilket er afgørende forskelligt fra det aristoteliske menneskesyn. Mennesket vil kunne udholde meget for at undgå negative oplevelser, såsom smerte, da det vigtigste for mennesket er at opnå størst mulig lyst og lykke. I det forebyggende arbejde vil fokus fra den professionelles side være at skabe en ny viden om og forståelse af, samt at understøtte den nye tankegang om, hvad størst mulig lyst og lykke er. Individets baseres som nævnt ud fra en konkret lyst-smerte-kalkulation, hvor mennesket vil være villigt til at gå igennem smerte, hvis det har sigte imod lykke. For de mennesker, som rubriceres som udsatte pga. rusmidler, vil udtrykket være forskelligt, fx vil disse skulle finde alternative strategier til at dæmpe deres indre kaos, diagnoser, svære følelser og traumatiske oplevelser. Dette alternativ vil være alkohol eller narkotika.

Ved anvendelsen af det epikuræiske menneskesyn vil diskussionen af offentlige tilbud og ydelser være underlagt rationaler, som at ønsket om omsorg og pleje skal være motiveret, dvs. borgeren skal vise motivation og vedholdenhed. Der kan derfor argumenteres for besparelser på området, så løsninger eventuelt finansieres på anden vis end tidligere, fx gennem private forsikringer eller frivillige tilbud. Inden for denne tænkning er overbevisningen om, at uddannelse og arbejde er

altafgørende for mennesket, og derfor er fokus på, at det skal kunne betale sig at arbejde. Det betyder, at der er en forventning om, at mennesket beregner, at det kan betale sig at tage en uddannelse, da det giver adgang til arbejde, prestige og et rigt fritidsliv, og rationalet harmonerer fint med den øgede konkurrence. Dette hænger sammen med Rosas acceleration- og fremmedgørelse begreber, der forklarer, hvordan der er tale om et nyt ideal, som alle mennesker nødvendigvis må leve op til, hvis de vil anerkendes. Hvis fokus er på præstation og selvrealisering, fordi gevinsten synes at være høj, medfører det en vis form for status og prestige. Hvis det omvendt opleves, at denne levevis er nedbrydende, og mennesker falder for presset, så er de selv ansvarlige for dette. Det er paradoksalt, da konkurrencestaten presser på og skaber rammer for en øget potentialisering, der medfører en yderligere forøgelse af pres, men samtidig stiller individet til ansvar for, hvorfor det går skidt, og hvis det går skidt, så etableres der forebyggelsesprogrammer, der skal hindre faldet og være behjælpelige med at øge individets robusthed.

Behovsteori og forebyggelse

Formålet med at lave koblingen mellem menneskesyn, grundlæggende menneskelige behov samt forebyggelse er at påvise sammenhængen mellem nogle overordnede strukturer, der influerer menneskers liv på flere måder, og som derfor må diskuteres, da det ikke er ligegyldigt, hvilket syn, der er på mennesker. Konkurrencestaten ser fællesskabet som knyttet til forskellige arenaer, fx arbejdet, de løse netværk, familien osv. Derigennem forstås begrebet 'frihed' ud fra magten og friheden til at realisere egne behov, og her er det oplagt at anlægge et blik på, hvilke niveauer denne udfoldelse af frihed sker på. For at forstå dette er det nærliggende at beskæftige sig med behovstilfredsstillelse. I den forbindelse anvendes to behov-teoretikere Erik Allardt og Abraham Maslow, da deres grundlæggende behovsteorier udmærket kan kobles sammen med Honneths og Mertons teorier.

Allardt beskriver, at det gode samfund er karakteriseret ved en høj grad af individuel velfærd, herunder en høj grad af behovstilfredsstillelse for det enkelte individ. Allardt har defineret tre begreber, der er med til at definere de basale behov, disse influerer hinanden og lyder som følgende: a) *at have*, som omhandler særligt de fysiologiske behov, herunder sikkerhed og tryghed, b) *at elske*, som omhandler sociale relationer, c) *at være*, som omhandler selvrealisering (Allardt, 1975). Allardt søger gennem en begrebsliggørelse af sociale problemer at specificere forskellige indikatorer gennem behovsbegrebet, at muliggøre måling og sammenligning af individers behovstilfredsstillelse og niveauet for velfærd i forskellige grupper eller forskellige lande (Ejrnæs & Monrad, 2015). En pointe som er bemærkelsesværdig er, at søgen efter en forbedring af den individuelle ydre levevilkår kan

komme til at ske på bekostning af de menneskelige relationer (Allardt, 1975). Allardt er tilbøjelig til at definere velfærd ved hjælp af negationer, dvs. at spørge "hvad er velfærd ikke?". Derudover er der en tendens til at anvende et finalistisk blik i forklaringen på velfærd, altså ved at henvise til slutmålet. Abraham Maslows teori indrammer 5 grundlæggende: behov a) de fysiologiske behov, b) tryghedsbehovet, c) sociale behov, d) egobehov, e) selvrealiseringsbehovet. Teoriens grundtanke er, at mennesket har et system af iboende behov, som nævnt herover. Mennesket skal altid have realiseret det grundlæggende behov, før de højere behov kan realiseres (Maslow, 1987: 56-61). For et menneske, som er sultent eller som tørster, vil det grundlæggende behov være det fysiologiske, der skulle realiseres først, og de andre behov vil træde i baggrunden og blive næsten ikke-eksisterende. Når først behovet er realiseret, kan mennesket forsøge at realisere det næste, som er behovet for tryghed. Det er behovet som blandt andet inkluderer sikkerhed, beskyttelse, frihed fra frygt, stabilitet og orden. Når disse to behov er blevet realiseret, kan mennesket forsøge at realisere sine sociale behov. For at et menneske skal kunne trives og udvikle sig, har mennesket brug for fællesskab, kærlighed, venskab samt at føle et tilhørsforhold til enkeltpersoner eller en gruppe. Når disse tre behov er blevet realiseret har mennesket et behov for at være et unikt menneske. Behov som anerkendelse, tilstrækkelighed, beherskelse, selvsikkerhed, have ansvar og indflydelse. Hvis dette behov ikke bliver realiseret, kan det give mennesket en følelse af mindreværd, svaghed og hjælpeløshed. Mennesker, som har fået realiseret de første fire behov, er ifølge Maslow mennesker, som ønsker at skabe noget, søger udfordringer og som har en trang til at udvikle og bruge sine evner. Dette gør de på det højeste niveau, som er selvrealiseringsbehovet (Maslow, 1987: 15-31). Det er netop disse fem behov, som driver menneskers handlinger og dermed er den motiverende faktor i deres liv.

De forskellige dimensioner i Allardts og Maslows teorier kan sidestilles og derved nogenlunde omfatte de samme behov, der vil dog forekomme mindre nuanceforskelle. Således vil dimensionerne 'At have' kunne sidestilles med de fysiologiske behov, 'At elske' med behovet for kærlighed og nærhed og 'At være' med behovet for selvrealisering, anerkendelse og respekt (Ejrnæs & Monrad, 2015: 55). Modsat Allardts teori skal mennesket jf. Maslow have det første behov dækket, før der kan stræbes efter det næste behov osv. Allardt ser på behovene som sammenfiltrede, og at de indtræffer på forskellige tidspunkter, ikke kronologisk som hos Maslow. Når der tages udgangspunkt i et tiltag som fx housing first (SFI, 2017), der går ud på at sikre stabilitet i boligsituationen tidligt i den sociale indsats, kan man forestille sig, at denne ville bygge på en Maslow-teoretisk tilgang, da man må formode at individet, der søger bolig, har de fysiologiske behov nogenlunde på plads. I Skandinavien betragtes sociale problemer oftest som manglen på velfærd (Ejrnæs & Monrad, 2015).

Velfærdsteori og forebyggelse

Der kan med fordel argumenteres for, hvorvidt der er behov for nogle nye velfærdsløsninger i forsøget på at komme sociale problemer, der er forårsaget af rusmidler, til livs. Et løsningsforslag vil være en forebyggende tilgang. I Skandinavien er der tradition for at anvende omfordelingsprincipper, for på den måde at sørge for, at alle mennesker er inkluderede i fællesskabet og ingen står udenfor jf. kompensationsprincippet, som tidligere nævnt. Derfor kan der peges på, at skandinavisk velfærdsteori udspringer af, eller læner sig op ad, menneskerettighederne af 1948. I denne forbindelse er det oplagt at pege på et af de fund, som Christian Albrekt Larsen har gjort i undersøgelsen 'Velfærdsstat, solidaritet og bundgrupperne' (2015), nemlig det faktum, at den brede befolkning er villige til at betale for dem, som er svagere stillede, hvorfor dette bør udforskes dybere. Larsen peger dog på, at der er klare grænser for, hvem disse svagere stillede personer er, jf. nedenstående citat.

"Først og fremmest er ressourcetilførslen til det sociale arbejde påvirket af den folkelige betalingsvilje til at hjælpe udsatte grupper. Ligesom i andre lande vil befolkningen hellere bruge de offentlige ressourcer på børnepasning, ældrepleje, skoler og sygehuse end kontanthjælp og anden specifik hjælp til bundgrupper." (Larsen, 2015: 16)

Hvis denne præmis holder, så er det selvkært, at der er behov for at tænke nye alternative løsninger ind i velfærdsledelsen, da dette forhold skævvrider de sociale ydelser, hvormed der fortsat vil være ydelser til majoriteten, mens den voksende bundgruppe vil blive forfordelt. Det er min antagelse, at denne tendens også er en faktor, der er væsentlig at overveje, når der er tale om forebyggelse. Når man har en viden om, at den brede befolkning hellere vil bruge skattepenge på andre områder, er der naturligvis behov for at tænke alternative løsninger, og her er forebyggelse et fornuftigt kort at spille, om end forebyggelse kan være en rigtig svær størrelse dels at få opbakning til og dels at udføre i praksis. Min pointe vil dog være, at hvis det lykkes at skabe momentum for forebyggelse, så vil der på baggrund af resultaterne kunne skabes opbakning til at forfølge mere af samme slags, som man fx også ved den islandske model.

En anden væsentlig pointe, som er værd at forholde sig til, er, at den form for tilbud og hjælp som borgerne imødegås med, er utilstrækkelig og fejlslagen. Larsen beskriver fænomenet således:

"Det nordiske sociale arbejde er således foregået i en kontekst, hvor det ikke har været en politisk tabersag at bruge flere penge på 'de fattige', hvilket langt fra er tilfældet i andre lande. Og lidt paradoksalt kan det netop skyldes, at mange offentlige ydelser og

services netop ikke er målrettet til specifikt at hjælpe 'de arbejdsløse', 'de fattige' eller 'de hjemløse.'" (Ibid: 16-17)

Dette er også noget, som forsker Nanna Mik-Meyer peger på i sin forskning, hvorfor det er oplagt at tilrette metoderne, der anvendes. I bogen *Fagprofessionelles møde med udsatte klienter* (2018) peges der på, at den fagprofessionelle arbejder i en vekselvirkning, forstået på den måde, at der anvendes forskellige syn på borgeren eller klienten som værende enten ressourcestærk eller ressource-svag. Ydermere peges der på, at menneskene, der møder systemerne, ikke kan rubriceres som værende enten i den ene eller den anden kasse, da disse somme tider bærer omfattende og komplekse problematikker med sig. Derfor er det også problematisk at fremstille det som om, at den borger, der har behov for hjælp, selv kan mobilisere kræfterne og viljen til at starte en forandringsproces, som måske ikke er initieret af en selv.

"Med andre ord er arbejdet og de mange daglige aktiviteter ofte indrettet til personer, der antages at have viljen til at ændre på deres liv, tage ansvar og indgå i en forandringsproces, mens de ansatte i praksis møder klienter, hvis liv og handlinger passer meget dårligt til dette billede." (Mik-Meyer, 2018: 25)

Med ovenstående er det forsøgt at gøre det synligt, at der er behov for at tænke nye velfærdsteoretiske løsninger på en måde, hvor det ikke bliver kasserne i systemet, der skal afgøre hvilke typer hjælp, et menneske kan få. Hvis man trækker en tråd tilbage i tiden, så er der siden 2007 skåret ca. 60 % af bevillingerne til døgnbehandling af personer med misbrug,

"Andelen af personer, der modtager dagbehandling, er fordoblet fra 4 pct. i 2008 til 8 pct. I 2015, mens andelen af personer i døgnbehandling er godt og vel halveret fra omkring 9 pct. I 2008 til ca. 4 pct. i 2015," (Velfærdsanalyse, 2017: 9)

fordi der argumenteredes for, at denne form for behandling hverken var bedre eller dårligere, hvorfor der ligeså godt kunne spares penge. Sådan en generalisering er altid problematisk, da det er fordelagtigt at have et arsenal af muligheder, der kan tilbydes til borgere med komplekse problemstillinger. Når samfundet i forvejen bruger enorme summer på området, som jeg også beskrev i afsnittet 'Forebyggelse som udgangspunkt', virker det som en god idé at konstruere nogle løsningsmodeller, der anerkender, hvad teori og praksis siger, og som dermed kan give konsensus omkring, hvorfor der bruges så mange midler. Desuden er det relativt svært at arbejde efter best practice-modeller, når

de nuværende løsningsforslag ikke fungerer. Derfor vil det være givende at åbne op for mere samarbejde sektorer og faggrupper imellem, så best practice vitterligt bliver udforsket, hvis det er tilgængeligt, man agter at bruge. Dertil skal det nævnes, at Gentofte Kommune forsøger at distancere sig fra en 'onesize fits all'-model, hvorfor best practice ikke er relevant at undersøge dybere. Dog vil det stadig være meget relevant at samarbejde på tværs af de traditionelle og nye fagområder.

Menneskesyn i socialt arbejde

Med tanke på det menneskesyn, der er fremherskende i øjeblikket, ses der, at der er sket en radikal ændring fra dengang velfærdsstaten etableredes og frem til i dag. De seneste år har der været et skift i retningen af potentialisering, der betyder en øget kreativitet i forhold til at etablere politik og arbejdsmetoder (Andersen & Pors, 2014: 37) i forebyggelsen og behandlingen af rusmiddelproblematikker. Derudover er konkurrence og det øgede krav om selvrealisering og selvansvar i forhold til at opretholde et ansvarligt, fornuftigt og aktivt liv med til at presse borgerne. Det betyder, at individerne tilpasser sig samfundets høje krav om at bidrage som en aktiv medborger, og hvis ikke dette lykkedes bliver mennesket set som værende passivt og som en belastning for majoriteten, som også har nævnt tidligere. Det væsentligste forhold i potentialiseringen af mennesket er det forhold, at der er en forestilling om, at alle mennesker indeholder en emancipationskraft, hvormed vedkommende kan flytte sig ud af sin nuværende position. (Nissen, Fallov, Ringø, 2018) Dvs. at socialarbejderens rolle i flere tilfælde vil være at motivere borgeren, der kæmper med rusmiddelproblematikker, med henblik på at skabe momentum for, at vedkommende flytter sig ud af den givne omstændighed. Tanken er dermed, at personen, der har behov for hjælp selv, er ansvarlig for at flytte sit fokus. Hertil vil det være socialarbejderen, der faciliterer et rum, hvor der åbnes for selvrefleksionen.

I Gentofte Kommunes arbejde med rusmiddelproblematikker og forebyggelse heraf arbejdes der meget med metoderne *den motiverende samtale* (Rosdahl, 2013) samt *løsningsfokuseret metode*. Den motiverende samtale som metode anerkender menneskers emancipationskraft og den grundlæggende vilje til forandring af givne omstændigheder, hvorfor metoden spiller godt overens med en potentialiserings-tankegang, der fordrer netop omstillingen og forandringen af status quo. Hertil kan der tilføjes, at forebyggelse vil være et led i denne potentialisering, da forebyggelsen grundlæggende forsøger at forandre den nuværende tilstand i retningen af et sundere liv. Både den motiverende samtale og den løsningsfokuserede model bliver anvendt bredt og er anerkendte, da de ikke

fastlåser borgere i uhensigtsmæssige tanke- og adfærdsmønstre, hvilket indikerer, at forandring hele tiden og under alle forhold er mulig.

Modellerne spiller derfor fint sammen med konkurrencestatens krav og ønske om agil og omstillingsparat tænkning. Min antagelse er, at potentialisering og presset i retning af selvudvikling og forandring simpelthen hægter mennesker af, og der bliver skabt en større afstand mellem dem, som fint lever op til kravene, dem, som lige akkurat hænger på, og så de mennesker, som er fuldstændigt hængede af. Der kan stilles spørgsmål om, hvorvidt det er i orden, at mennesker er frie, individuelle og har forskellige udfoldelsesmuligheder. Hvis man igen tager fat i Honneths anerkendelsesteori eller Rosas acceleration og fremmedgørelse, kan man spørge sig selv, om ikke vi har eroderet de betingelser der skal være tilstede for, at mennesker for alvor kan være frie, i takt med det ensidige fokus på konkurrence, udvikling og forandring. I denne sammenhæng virker det som om, at menneskesyn er blevet mere og mere irrelevant, og at økonomiske rationaler har forrang.

Menneskesynet i det sociale arbejde influeres fra flere sider, hvilket undertiden polariserer det billede, der bliver anvendt i oprettelsen af fx forebyggende tiltag, velfærdsydelser, sanktioner mm. Årsagen er den, at der trækkes på traditioner fra flere forskellige fagtraditioner og regimer i tænkningen, og således er socialt arbejde bl.a. influeret af jura, sociologi, medicin, antropologi, pædagogik og meget mere. Dette forhold betyder, at når menneskesyn i socialt arbejde skal forhandles eller debatteres, så vil det være vidt forskelligt, hvilket standpunkt der tages. Det forhold bevirker, at der ikke kan tales om ét menneskesyn, men flere menneskesyn. I Gentofte Kommunes rusmiddelbehandling bliver der blandt andet sagt følgende om menneskesynet:

”Mennesker som har en empowerment, ressourceorienteret tilgang, hvor at man selv har svaret på mange ting... Det er selvfølgelig ikke alle, der kan det, det er vi klar på. Men borgeren er i forskellige, at borgeren er i forskellige situationer der gør, at de har udfordringer... Man snakker ikke om problembørn, men børn i problemer, man kan stå i nogle forskellige situationer i ens liv som er svære og så får man nogle udfordringer og så skal man have hjælp til at løse de her udfordringer og nogle gange tyer man til rusmidler, men man er ikke sit rusmiddelforbrug, man er ikke misbruger... Vi sætter individet først, folk er forskellige. Vi har jo ikke to sager der er ens på det her område. Alle mennesker er unikke og har hver sin historie de kommer med.” (Informant 1, 32:50 min.)

På baggrund af ovenstående er det interessant, hvordan der forsøges at skabe en sammenhæng mellem et konkurrencestats-menneskesyn og et anerkendende menneskesyn.

Hvor der i konkurrencestatens knyttes an til et positivt menneskesyn, der indeholder potentialitet, forandring, troen på empowerment osv., knyttes der indenfor anerkendelsesteorien an til, at mennesket iboende har en emancipatorisk kraft, der kan forandre. Oven på dette ligger principperne om anerkendelse fra samfundets side, dvs. at når individet ikke har kraften til at leve op til dagens forventninger og krav, så kompenseres vedkommende solidarisk herfor. I denne forbindelse vil det være oplagt at kombinere de forskellige menneskesyn, da det vil være svært at fjerne det ene menneskesyn fremfor det andet.

Økonomisk rationales sammenhæng med et anerkendende menneskesyn

Gennem dette speciale har jeg lagt vægt på, at forholde mig til hvordan et menneske bliver anerkendt og hvordan det bør anerkendes på forskellige niveauer. Imidlertid er det yderst relevant at forstå, hvordan økonomiske rationaler er med til at influere, hvordan mennesker anskues. Relevansen består i, at der ofte er en sammenhæng mellem forøgelsen af velfærdsydelser og omkostningerne af disse. Af flere omgange er det blevet synligt, at samfundets øverste instanser forsøger at skrue priserne i bund, at være innovative i opgaveløsningen, eller at italesætte problematikkerne ud fra andre rationaler og med andre værdier. Herunder er det relevant at anvende en fasemodel som Malcolm Spector og John Kitsuses, (Rubington & Weinberg, 2011: 302) hvor der søges at skabe opbakning omkring konkrete værdier, men også en opbakning til en re-konfiguration af forskellige ydelser. Dermed er de politisk vedtagne ydelser, modeller, løsningsforslag og værdier hele tiden under pres og underlagt potentialiseringen. Dette bevirker, at menneskesynet i det sociale arbejde er under pres hele tiden, og fagpersoner, forskere, undervisere, politikere m.m. må hele tiden forholde sig til en forandring af rammerne for det sociale arbejde.

Forståelsen af feltet bliver større, mere kompleks og indeholder flere aspekter, som gør, at man på ny nødvendigvis må finde den rette indfaldsvinkel, når socialt arbejde diskuteres. I konkurrencestaten, hvor fokus er på netop konkurrence, økonomisk vinding og fordele på markedet, vil det være forholdsvis nemt at argumentere for, hvordan og hvorfor løsninger skal konstrueres mere effektivt og mere rentabelt. Logikken på markedet er, at man skal bringe sig selv foran de andre. Ulempen ved at diskutere menneskesyn i lyset af konkurrence er, at mennesket bliver et middel til et mål. Ønsket om det at mennesket skal være produktivt fylder mere end at mennesket skal opleve sig lykkeligt. Desuden kan der peges på, at det er oplagt at anvende forebyggende metoder for på længere sigt at spare på omkostninger til rehabilitering, behandling etc., og deri ligger der også en form for

anerkendelsestankegang, i den forstand at det er i menneskets egen interesse. Denne interesse korrelerer fint med samfundets.

Strukturelle og kulturelle pres

Hvis en borger er underlagt både et institutionelt og et kulturelt pres, så er der tale om et krydspres. Krydspreset er en generativ mekanisme, dvs. de forklaringsprincipper, der ligger til grund for, hvorfor mennesker agerer som de gør under pres. Teorien forholder sig til makroniveau, da det netop er herfra, der lægges et strukturelt og kulturelt pres på individer. Dette pres hænger sammen med det, vi ser i vores samfund i dag, hvor der er nogle normer, vi som borgere forventes at leve op til – *code of conduct*. Krydspreset får imidlertid borgere til at agere ud fra forskellige reaktionsmønstre, som bliver anvendt længere nede. Begrebet krydspres er tidligere blevet benyttet i forhold til de underprivilegerede grupper, der var "nægtet" adgang til samfundets materielle velstand grundet deres manglende ressourcer (Ejrnæs & Monrad, 2016). Teorien kan stadig bruges til at belyse de mekanismer, der er mellem samfundets strukturelle og kulturelle linjer. Disse linjer indikerer, at synet på mennesker er, at disse skal være forandringsvillige, produktive og ansvarlige. I tidens accelererende kultur risikerer borgere at blive set på som afvigere, hvis ikke det lykkes at leve op til de krav og forventninger, som samfundet stiller.

Kravene er bl.a., at mennesket skal at være produktivt, og hvis mennesket som nævnt ikke er produktivt, er det passivt og dermed en afviger (Nissen, Fallov, Ringø, 2018: 13). Mennesker skal lykkes med at træffe de rigtige valg for at leve op til den postontologiske model (Ibid.: 47), nemlig konkurrencestatens krav om præstation, potentialitet, selvrealisering og konstant udvikling i bestræbelserne på at opnå succes som individ. Det er også ud fra disse tanker, at forebyggelse udspringer. Forestillingen er, at hvis man kan etablere programmer for, hvordan det undgås, at mennesker ender i uønsket adfærd og dermed ikke kategoriseres som en afviger, så er man nået langt. I dagens konkurrencestat vil de personer, der har reguleret misbrug eller som anvender rusmidler på et niveau, der ligger over gennemsnittet, ikke være særligt godt stillede. Det antages, at disse individer er selvansvarlige for at være havnet i denne situation, fordi de potentielt kunne have valgt andre veje, da alle muligheder er til stede.

Strukturfunktionalismen knytter an til det faktum, at hvert enkelt organ i samfundet har en funktion, der skal fungere, for at systemet eller systemerne kan overleve og reproducere sig selv, en såkaldt ligevægtstilstand (Ejrnæs & Guldager, 2015: 57). Arbejdet med forebyggelse passer fint ind i strukturfunktionalismens forsøg på at skabe ligevægt. Når borgere opnår et perspektivskift og bliver sat i

stand til, at agere som ansvarlige samfundsborgere, vil systemet fungere bedre og uden de store dysfunktioner. Udfordringen er så at få de svageste med. De personer, der kæmper med rusmidler, oplever et pres fra systemets side i retning mod mere oplysning, uddannelse, øgede kvalifikationer og effektivisering, og hvis ikke det lykkes kvitteres der med sanktioner, da mennesket skal yde for at nyde. Ud fra en strukturfunktionalistisk tilgang søger systemet altså at sikre opretholdelsen af en ligevægt, hvorfor lovgiverne skærper kravene til borgere med rusmiddelproblematikker for at sikre en effektivisering i forsøget på, at disse skal agere som solide samfundsborgere. I bestræbelserne på at sikre funktion i og bidragelse til opretholdelse af systemet kan det få den konsekvens, at hensynet og blikket for ovenstående gruppe ikke tjener deres velbefindende, og de underlægges et langt større pres, end gavnligt er. Grundet systemernes høje krav og forventninger ender personerne bag misbruget med følelsen af at være stressede og udfordrede i deres mentale helbred og personlige overskud, hvilket er en dysfunktion i strukturerne, der medfører endnu sværere livsbetingelser.

I Gentofte Kommune forsøger man sig med forskellige løsningsforslag, som netop skal imødegå ovenstående problematik om at lægge yderligere pres på borgeren, som tidligere nævnt under afsnittet om empowerment. Desuden forsøger man sig med modeller som har familien i centrum, eller som samler alle parter i en konkret sag, for på den måde at sikre en helhedsorienteret tilgang, denne tilgang læner sig op ad psykosociale modeller (Hutchinson & Oltedal, 2006). Ved sådan en tilgang tilstræbes det at inkorporere nogle metoder, der sikrer, at systemet ikke spænder ben for sig selv og borgeren.

Borgerens svar på krydspreset

Flere rapporter, som fx 'Danskernes Sundhed – Den Nationale Sundhedsprofil 2017' (Sundhedsstyrelsen, 2017), peger på en tendens til, at flere mennesker bliver pressede af samfundets høje krav og forventninger, nu er det ikke kun de svageste i samfundet. Hos organisationen StressAlliancen nævnes det bl.a. på deres hjemmeside, at antallet af stressramte danskere er steget med 20% over de seneste 20 år, og ifølge dem ville Danmark spare omkring en milliard kroner årligt ved at reducere stressramte med 10% (Stressalliancen, 2018). Når mennesker er pressede, er de tilbøjelige til at finde afløb for denne tilstand, fx ved hjælp af et højere forbrug af medicin og rusmidler, der skal dulme følelsen af pres (Jουλ, 2018: 101). Der er blevet skabt en ny problemstilling, idet et stigende antal borgere oplever det svært at leve op til normerne og forventningspresset i sociale sammenhænge, som jeg nævnte tidligere vil nogle holde fast og klare sig, andre vil hænge i med det sidste og andre igen

vil hæftes helt af. I den forbindelse arbejdes der flere steder med forebyggelse, det kan fx være forebyggelse af brugen af rusmidler, stress etc. I langt de fleste tilfælde forsøges det at efterleve konkurrencestatens normer for ikke at falde uden for og risikere at blive set på som afviger. Det er helt tydeligt, at valgene i livet derfor i høj grad vil være influeret af både presset fra både systemet og kulturelle sociale grupper som også Merton peger på (Ejrnæs & Monrad, 2015: 57). Ovennævnte kan betyde, at mennesker med misbrugsproblemer udfordres i at træffe frie valg, der for dem er de rigtige, da der vil være en kontrolinstans, som vil være hævet over personen. Der er her en risiko for, at der på grund af den neoliberale succeskultur simpelthen sker en indsnævring af den reelle frihed i forsøget på at efterleve diverse af konkurrencestatens succeskriterier. Juul beskriver, hvordan dette kan være en vanskelig opgave, der vil belaste mennesket og føre til rådvildhed og udmattelse (Juul, 2017). Misbrug kan heraf sommetider forstås som en direkte korrelation af et strukturelt krydspres, som mennesker udsættes for (Ejrnæs og Monrad, 2016), hvilket bevirker, at symptomer på forskellige pres bliver afhjulpet med narkotika eller alkohol. Dette strukturelle pres kan være med til forklare den stigende vækst af personer, der kæmper med forskellige former for misbrug.

Merton pointerer, at der i institutioner og organisationer er indlejret nogle dysfunktioner, der er med til at fremprovokere sociale problemer (Ibid: 57). Her kan der tales om strukturel boligløshed, arbejdsløshed og for dårlige indsatser på børne og unge området, hvilket kan medføre alvorlige konsekvenser i form af misbrug. Her korrelerer det fint med Mertons teori om *disorganisation*. Det kan her forstås, at mennesker, der bevæger sig i et miljø, der er dysfunktionelt, eller lever under nogle forhold, som også nævnt ovenfor er problematiske og udslagsgivende i forhold til at fremme brugen af rusmidler, derved ender med et meget højt forbrug heraf. Disse indlejrede dysfunktioner må samfundet formå at afhjælpe. Følelsen, som sårbare mennesker står med, er til dels en følelse af at være efterladt, men også en potentiel vrede over for de mennesker og systemer, der skulle hjælpe. Denne følelse er ubærlig i et samfund, hvor man i denne tid ser en afgørende forskel på mennesker, hvor præstation er centralt og hvor man bliver målt og vejret på alle parametre. Det er her, de udsatte borgere bliver endnu mere ekskluderede, hvilket er med til at forstærke problemerne yderligere. Kravene til mennesker er sat op, og det forventes, at der skal præsteres og leveres resultater på kortere tid. Dvs. at på områder, som man ved kan tage lang tid, fx rehabilitering, sorg eller arbejdsløshed, forventes der fra systemets side hurtigere og mere konstruktive løsninger, og det forventes, at borgeren selv tager ejerskab og viser forandringsparathed. Disse elementer stemmer godt overens med tidligere beskrivelse af et accelererende samfund, hvor alting skal foregå i højhastighed. Disse faktorer udgør krydspreset, der bevirker den stigende tendens til, at flere mennesker står uden for systemet og slet ikke er i stand til at få, endsiige modtage, den hjælp, de har behov for. Dette indikerer, at

systemet har en indlejret dysfunktion, der nødvendigvis må afhjælpes. Mennesker med misbrug reagerer forskelligt på dét, at de føler sig pressede, og Merton har beskrevet nogle strategier, som der her argumenteres for, at mennesker med misbrug vil kunne benytte sig af i forsøget på at omgå benævnte krydspres: innovation, ritualisme eller tilbagetrækning (Merton,1968).

Begrebet innovation er en kreativ måde at omgå krydspreset. Et eksempel på en sådan strategi kan være tendensen blandt personer med misbrug, der færdes på gaden, som i højere grad har fokus rettet mod salg af udleveret medicin, eller køb af mere og stærkere medicin, for at fikse den situation, de står i, og her vælges den mest kreative måde til at afhjælpe presset. Disse personer vil i flere tilfælde være tilknyttet behandlingsenheder, hvilket virker paradoksalt når man ser på, at det som skulle afhjælpe, faktisk understøtter en ufrugtbar livsstil. Denne kreative måde at omgå krydspreset på, hjælper dog til at leve et tålt liv i hverdagen.

En anden måde at håndtere krydspreset på kan være med ritualisme, hvor det kan forstås, at mennesker accepterer den præmis som en konsekvens af presset, der er blevet dem pålagt. Konkret kan dette for personer med misbrug betyde, at de dropper tanker om højere levestandarder, da de kan mærke, at de øgede krav og forventninger til dem påvirker på en uhensigtsmæssig måde, hvorfor de vil lade sig nøjes, og potentielt lever som hjemløse. Omvendt kan det også være, at personen kan mobilisere det overskud, der skal til for at imødegå presset fra omverdenen og på den måde etablere sig som en produktiv samfundsborger gennem diverse forebyggende tiltag eller andre programmer. Derved er der forskellige nuancer af ritualismen.

En sidste måde at forholde sig til krydspreset er ved direkte tilbagetrækning, hvor dem, der anvender stoffer eller alkohol, oplever, at systemets høje krav og forventninger simpelthen presser dem så meget, at de vil sætte sig helt udenfor disse rammer, og potentielt leve i en form for subkultur, eller samfund, som ikke befordres af det etablerede system. Konsekvensen vil her være, at der ikke er noget hjælp at hente i det offentlige system, alting bliver besværliggjort, og mennesket står alene.

Hvordan en person reagerer på krydspreset afhænger af, hvilke legitime midler og ressourcer, den enkelte person besidder. Der kan her peges på chanceuligheden, hvori der ligger en risiko for, at et A- og et B-hold opstår. Hvis logikken i den accelererende kultur følges, og man forholder sig til frasen "enhver er sin egen lykkes smed", så betyder det i yderste konsekvens, at hvis en person, der bruger rusmidler, ikke lever op til sit potentiale, så er vedkommende en fiasko, og det er selvforskyldt. Nogle vil formå at klamre sig fast til hamsterhjulet, mens andre ikke vil lykkes med dette. Mertons bidrag viser tydeligt, at det er strukturerne i samfundet, der er ansvarlige for individets handlemuligheder, hvorfor individet ikke alene kan stå til regnskab for dårlighed. Med denne iagttagelse fra Merton må

der nødvendigvis lægges op til et samarbejde mellem borgere, fagpersoner, forskere m.m. for på den måde at kunne etablere konstruktive løsninger for de mest udsatte.

Hvis man kombinerer Robert Mertons anomiteori (Merton, 1968) med Axel Honneths anerkendelseskriterier, som lyder som følgende 1) emotionel anerkendelse, 2) retlig anerkendelse, 3) solidarisk anerkendelse (Honneth, 2006) ses der en sammenhæng, som indikerer, at borgere har brug for at føle sig anerkendt på mikro-, meso- og makroniveau, og at strukturerne må fordre denne præmis. Derfor er der også behov for, at samfundets øverste instanser varetager denne opgave. Muligvis vil den forebyggende tilgang være et udtryk for dette, da man fra samfundets side søger at varetage borgerens og samfundets bedste interesse.

Deacceleration

Med udgangspunkt i dette kapitel er det blevet synligt, at der er behov for at forholde sig til hastigheden i samfundet, som også Rosa agiterer for. Årsagen er, at hastigheden medfører nogle ikke-intenderede symptomer i samfundet, herunder et øget stressniveau blandt unge og voksne, men også depression (Juul, 2018: 100) (Rosa, 2014: 43), som jeg tidligere var inde på. I dag er det moderne at være travl, da travlhed indikerer vigtighed og succes. Derfor er der behov for nogle deaccelerationsprocesser, nogle mekanismer, der sænker farten på de arenaer, det er muligt (Ibid.: 43-45), uden at mennesker når at blive påvirkede psykisk og fysisk. Rosa anvender deacceleration som en modvægt til accelerationsbegrebet (Ibid.: 41), disse omfatter a) naturlige hastighedsgrænser, b) oaser af deacceleration, c) deacceleration som dysfunktionel konsekvens af social acceleration og d) tilsigtet deacceleration. Med denne tilgang og på baggrund af 'Stressalliancens visions- og handlingsplan' fra 2018 er der behov for, at individet får mulighed for at sætte tempoet ned. Før dette lader sig gøre er samfundets øverste instanser nødvendige, da det vil være på samfundsniveau, at et skift kan initieres og gradvist implementeres. Der kan peges på, at det ville ligge op ad et anerkendende menneskesyn, samt de forebyggende tankegange, at sikre, at borgerne får mulighed for at leve sunde liv, hvor der ikke forsøges at dulme følgerne af det stigende pres.

Kapitel 4

For at forstå de problematikker, der er i spil, når mennesker ender i problemer forårsaget af et højt forbrug af rusmidler, må der nødvendigvis anvendes forklaringer, der er i stand til at sige noget væsentligt omkring problematikken. I den forbindelse vil det være relevant at anvende kausale forklaringsprincipper (Ejrnæs & Guldager, 2014), da disse ofte vil give indikationer om, hvordan de sociale problemer hænger sammen. For at give et bud på disse generative mekanismer vil jeg anvende forskellige teoretikere som bl.a. Honneth, Rosa, Goffman, mv. Fra disse teoretiske opdrag vil der være forskellige variationer af forklaringerne på de sociale problemstillinger, såsom manglen på anerkendelse, stigmatisering, manglen på opfyldelse af behov m.m. I den forbindelse er det en god idé at medtænke hvilke faktorer, der nødvendigvis må gøres noget ved, samt hvilke temaer, der er relevante i behandlingen af disse sociale problemer. I dette kapitel vil der blive fokuseret på anerkendelse, empowerment, fremmedgørelse og den islandske model, da det er tydeligt at disse faktorer alle er medskabende i forhold forebyggelsen af rusmiddelproblematikker. I dette kapitel undersøger jeg Gentofte Kommune nærmere, da dette hjælper med at konkretisere nogle af de overliggende faktorer, der virker abstrakte. Kapitlet indledes med et afsnit omkring forebyggelse og hvorfor det er essentielt i det sociale arbejde, set ud fra en økonomisk betragtning, senere i kapitlet vil jeg forholde mig til de menneskelige aspekter.

Analysedel 2

Forebyggelse som udgangspunkt

En af fordelene ved at fokusere på en forebyggende tilgang vil være, at hvis der etableres sunde vaner og livsmønstre, vil mennesker være i stand til at tage bedre valg og derved opretholde et sundt og godt liv, hvilket kommer samfundet til gode. Pointen er, at når man er et sundt og raskt menneske, så kan man tage vare på sig selv, passe et arbejde, gå til lægen i tide osv. Disse faktorer er med til at spare staten for enorme summer, hvilket er i alles interesse. I forlængelse heraf kan der peges på, at en forebyggende tilgang vil være at foretrække, fremfor at man senere skal til at arbejde med en rehabiliterende tilgang. I nogle tilfælde er der sket så omfattende en skade, at et godt og sundt liv er uopnåeligt, fordi interventionen er sket for sent. Dette åbner op for behovet for en massiv støtte på flere områder. Hvis man ser nærmere på statistik over udviklingen af brug af rusmidler, ses der nogle

tal som er alvorlige og som bør tages seriøst, set ud fra et normativt synspunkt. Det er tilstræbellesværdigt at agere ud fra denne viden. I det følgende vil jeg anvende nogle af de tal, som Sundhedsstyrelsen oplyser bl.a. gennem deres forebyggelsespakke på stofområdet.

”Der ses næsten en fordobling i perioden 2007 til 2016 i antallet af personer, som behandles på en psykiatrisk afdeling som følge af brug af stoffer (fra 3.956 i 2007 til 7.053 i 2016). Stigningen ses mest markant i forhold til diagnoser relateret til cannabis.” (Sundhedsstyrelsen, 2018: 12)

Med tanke på, hvor mange midler der anvendes på behandling og hvordan der spares på denne årligt, er der behov for at tænke nye tanker og anvende en anden strategi. Derfor giver det mening at arbejde forebyggende.

”Der var i perioden 2010-2012 26.666 somatiske ambulante hospitalsbesøg og 65.038 psykiatriske ambulante hospitalsbesøg relateret til stofmisbrug.” (Ibid.: 12)

Hvis man ser på ressourceforbruget inden for stof og alkohol, har vi med exorbitant høje beløb at gøre, hvis man følger tallene, som Statens Institut for Folkesundhed oplyser i rapporten ’Risikofaktorer og Folkesundhed’ i Danmark (2006). Før jeg anvender tallene, er det oplagt at kigge nærmere på, hvor mange mennesker der reelt er i behandling for stof eller alkohol. Hvis man ser nærmere på stofmisbrugsbehandling, oplyser Sundhedsstyrelsen i rapporten ’Narkotikasituationen’ (2017) følgende:

”I 2015 blev der på landsplan indskrevet 5.626 personer i behandling. Her er der både tale om personer, der er indskrevet for første gang og personer, som indskrives i behandling på ny.” (Sundhedsstyrelsen, 2017: 12)

Ressourceforbruget i forhold til stoffer overstiger 100 mio. kr. årligt. Der vil det her være oplagt, at initiere nye modeller i arbejdet med at reducere omfanget.

”Sundhedsvæsenets årlige ressourceforbrug til behandling af lidelser relateret til stofmisbrug er beregnet til 106 mio. kr.” (Statens institut for folkesundhed, 2006: 139)

Hvis man kigger på ressourceforbruget i forhold til alkohol problematikker er tallet noget højere.

”Sundhedsvæsenets årlige ressourceforbrug til behandling af alkoholrelaterede lidelser er beregnet til 947 mio. kr.” (Statens institut for folkesundhed, 2006: 119)

Hvis man forholder sig til rusmiddelområdets beskaffenhed og udelukkende forholder sig til et spørgsmål om samfundsøkonomi, bør man kraftigt overveje, hvorvidt der skal gøres noget drastisk ved de fund, som de ovennævnte rapporter lægger op til. Hvis man desuden forholder sig til det medmenneskelige aspekt qua et anerkendende menneskesyn, så er der ingen vej uden om at finde konstruktive løsninger på denne problematik.

Helhedsorientering som udgangspunkt for behandling

I Gentofte Kommune forsøger man at have en helhedsorienteret tilgang i det sociale arbejde, herunder forebyggelsesområdet. Derfor tages der således udgangspunkt i de allerede eksisterende netværk, som bliver etableret i forbindelse med borgerens møde med kommunen.

”En anden ting, der også er vigtigt i forhold til de strategier vi har på området, det er at vi arbejder helhedsorienteret... hvis en borger har en sag hos kommunen, så forsøger vi at samle alle parter rundt om et bord sådan så vi ikke modarbejder hinanden. Det kan være sådan, at hvis en borger har et stort forbrug af rusmidler, så giver det jo ikke nogen mening at de nede i jobcenteret siger, ”nu skal du i arbejde lige nu og her, ellers mister du din ydelse” hvis borgeren reelt set ikke er i stand til det pga. et højt alkoholforbrug. På den måde giver det mening at sidde rundt om bordet alle sammen og sige, hvor skal vi sætte ind først, hvad giver mest mening og hvad arbejder vi hen imod, så man laver en fælles plan.” (Informant 1, 4:50 – 5:35 min.)

Ved hjælp af denne tilgang vil man potentielt kunne finde frem til de faktorer, der netop ligger til grund for en persons høje forbrug af rusmidler, og på denne måde bliver kommunens tilbud bedre rustede til at varetage behandlingen, eller i givet fald visitere til et andet relevant behandlingstilbud

som ligger i et eksternt regi. I Gentofte Kommune samarbejdes der primært med Novavi og Stofrådgivningen.

Gentofte kommunes forebyggelsesområde

I Gentofte kommune har Forebyggelse & Sundhedsfremme seks overordnede fokusområder, 1) Motionsvejledning, 2) Alkohol og rusmidler, 3) Sundhedscoaching, 4) Forebyggelse af livsstilssygdomme, 5) Mad og måltider, 6) Rygning. Under hvert punkt er der flere forskellige tiltag og tilbud, der skal være med til at sikre, at befolkningen i Gentofte Kommune har en sund livsstil.

”I forbindelse med misbrug, så er der herude kan vi se, der et ret stort forbrug af alkohol og også et bekymrende forbrug, der er mere end et overforbrug... Der er en erkendelsesdel plus noget behandling. Den måde vi gør det på det er – det kræver jo, at man er motiveret til at gøre noget selv, når man arbejder med primær forebyggelse. Så melder man sig til et program, men ikke til noget omkring alkohol bl.a. – det kan være at komme i bedre form, tabe sig.” (Informant 2, 02:50 min)

I samtalen med Informant 2 lagde han vægt på, at grænserne mellem disse ovenstående hovedpunkter var flydende i den forstand, at det ikke nødvendigvis var alkoholbehandling, der ville tages udgangspunkt i, når en borger henvender sig i forhold til denne problematik. Det kunne lige så vel være, at man startede med at initiere et motionsforløb, hvor vedkommende fik nogle succesoplevelser og derefter gradvist ændrede vaner i forhold til sit alkoholforbrug. Et af de interessante spørgsmål, der er værd at stille i denne sammenhæng, er hvordan man ser på mennesker. Hvilken værdi, evner og potentialer tilskrives et menneske der er i gang med et heftigt forbrug af rusmidler? Kan de betegnes som misbrugere, eller som en person, der anvender rusmidler? I Gentofte beretter Informant 1 om, at man i høj grad har fokus på, hvordan der tales om borgerne., og derfor anvendes termen ”misbruger” ikke. Derimod vil man gerne sige det på en mere nuanceret måde:

”Vores forståelse af rusmiddelområdet. Vi har ikke misbrugere i kommunen, vi har folk med høje forbrug af rusmidler. Vi synes ikke, man skal være fastlåst i et eller andet. Vi tror på, at borgeren kan bevæge sig ud af tingene selv... Vi arbejder løsningsorienteret og narrativt.” (Informant 1, 5:46)

Når der arbejdes ud fra denne tilgang, vil de konkrete løsningsforslag også komme til udtryk på en anderledes måde, da man gennem anerkendelse og forståelse for menneskets situation vil kunne tilgå adfærden anderledes metodisk og derigennem have større chance for at lykkes i arbejdet med rusmiddelbehandling.

Fordelen ved en helhedsorienteret tilgang til forebyggelse og rusmidler er styrken ved, at der dels kan trækkes på andres faglige ekspertise, familiens goodwill samt personens egen motivation, hvilket kan være et stærkt kort, hvis vedkommende skal komme endegyldigt fri af sine rusmiddelproblemer. Som tidligere nævnt kan det være uholdbart, at kommunen forsøger at køre flere processer i forhold til behandling, jobprøvning etc. ad gangen, i nogle tilfælde giver det måske god mening. Dette er årsagen til, at en helhedsorienteret tilgang er brugbar, for den tager højde for den situation, personen er i, hvorfor differentierede løsninger vil være effektfulde, idet de konstrueres ud fra den situation, borgeren befinder sig i. I den proces vil motivation og opbakning fra netværk være guld værd. Derved kan rehabiliteringsprocesserne se vidt forskellige ud. Med det for øje er det også væsentligt at finde frem til, hvad det er, der driver et menneske, for på den måde at kunne arbejde effektivt med forebyggelse.

Anerkendelse som udgangspunkt

Ifølge Axel Honneth kan et menneske opleve en grad af anerkendelse via tre differentierede former for anerkendelse 1) emotionel anerkendelse, 2) retlig anerkendelse, 3) solidarisk anerkendelse (Honneth, 2006). I arbejdet med rusmidler vil det være væsentligt for socialarbejderen at forholde sig til anerkendelseskriterierne, idet et menneske, der lever med et forbrug af rusmidler, stadig vil være i stand til at træffe valg baseret på fornuft, på trods af anvendelsen af rusmidler. Derfor er det socialarbejderens opgave at facilitere møder, hvor personen oplever sig rummet, forstået og inddraget i processen omkring behandlingen. Hvis ikke socialarbejderen lever op til anerkendelseskriterierne i sit daglige arbejde, vil borgeren opleve sig hægtet af, overset og nedværdiget, hvilket kan være én af de generative mekanismer. Der flere undersøgelser der peger i denne retning, dette nævnes bl.a. i bogen *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde* (2005) af Søren Juul og Peter Højlund. Hvis denne tilstand fortsætter over længere tid, vil det påvirke individet i en negativ retning og få hårdere konsekvenser end det reelt behøver.

”I denne situation vil de, hvis det er muligt, kæmpe for moralsk anerkendelse og hermed for en forandring af de forhold i samfundet, som opleves uretfærdige... hvis det ikke er

muligt, risikerer de at udvikle sociale og psykiske problemer, der i sidste ende kan føre til marginalisering og eksklusion – og til en svækkelse af samfundets sammenhængskraft.”
(Juul & Pedersen, 2012: 341)

I Gentofte Kommune, såvel som i andre kommuner, er man tiltagende begyndt at fokusere på samkabelsesprocesser, da teorien om at borgerinddragelse er med til at styrke sociale tiltag. Dvs. at når der skal iværksættes nye tilgange til fx forebyggelse af rusmiddelproblematikker, så kunne man i kommunalt regi oprette et udvalg, der skulle arbejde med at konstruere velovervejede forslag til, hvordan et sådant arbejde kunne etableres. Informant 2 henleder opmærksomheden på dokumenter som 'Kommissorium for opgaveudvalg' (2018), 'Sundhed i Gentofte - Borgerrettet forebyggelse' (2016). Heri står der bl.a., at opgaveudvalget sammensættes 5 medlemmer fra Kommunalbestyrelsen og 10 borgere (Kommissorium for opgaveudvalg, 2018). I kommissoriet er der yderligere specificeret, hvordan sammensætningen af borgerne skal være, da disse skal repræsentere nogle bestemte grupper. Desuden udpeges der en formand og næstformand for opgaveudvalget. Sekretariatsbetjening af opgaveudvalget koordineres af direktøren for Social & Sundhed.

Formålet med processen er at fordre et rum, hvor det bliver muligt at etablere holdbare løsninger, der svarer til den efterspørgsel, der er fra de borgere, der skal modtage ydelser eller service. Denne model er et forsøg på at tænke helhedsorienteret og med øje for at handle anerkendende overfor de svageste grupper af mennesker i kommunen, fx dem der har et højt forbrug af rusmidler. Informant 2 fortalte desuden, at der var et nyt opgaveudvalg på trapperne, som fokuserer endnu mere på rusmiddelområdet i Gentofte Kommune. Man kan stille sig undrende overfor hvorvidt processen er fordelagtig og hvor meget der reelt lyttes til de borgere, der involveres, særligt de borgere, der er direkte influerede af rusmidler. Potentielt kan man fra kommunal side agitere for, at der gøres et stykke arbejde for at involvere borgerne, men det kan nærmere være et politisk spil, der spilles med henblik på at samle opbakning til arbitrære løsningsforslag, hvorfor anerkendelseskriterierne må tages meget seriøst.

Empowerment - troen på menneskers evner

Empowerment-teorien har sine rødder hos Paolo Freire, som ”opfandt” og anvendte begrebet i sit arbejde med socialt udsatte mennesker i Brasilien (Andersen, 2015: 72). I arbejdet forsøgte han at give underprivilegerede grupper muligheder for at ændre deres fremtid igennem fx uddannelse og

viden (Andersen, 2015). Empowerment tilgangen er stadig anvendt mange steder og informant 1 nævner begrebet flere gange i interviewet.

”Mennesker som har en empowerment, ressourceorienteret tilgang hvor at man selv har svaret på mange ting... Det er selvfølgelig ikke alle der kan det, det er vi klar på. Men borgeren er i forskellige situationer der gør, at de har udfordringer... Man snakker fx ikke om problembørn, men børn i problemer, man kan stå i nogle forskellige situationer i ens liv, som er svære, og så får man nogle udfordringer, og så skal man have hjælp til at løse de her udfordringer, og nogle gange tyer man til rusmidler, men man er ikke sit rusmideldforbrug, man er ikke misbruger... Vi sætter individet først, folk er forskellige. Vi har jo ikke to sager, der er ens på det her område. Alle mennesker er unikke og har hver sin historie, de kommer med.” (Informant 1, 32:50)

Empowerment er bl.a. en proces, hvorigennem et menneske bliver sat i stand til at tage kontrol over sine egne livsbetingelser og derved forandre de konkrete omstændigheder, vedkommende befinder sig i (Andersen, 2015: 76-78). Om begrebet empowerment kan der også siges, at dette kan inddeles i fire empowerment-dimensioner, der lyder som følgende: 1) identitet, 2) status, 3) politisk/demokratisk, 4) institutionel (Ibid.: 79). Derved kan der skelnes mellem to dimensioner, den objektive dimension, som refererer til forandring af de samfundsmæssige og institutionelle rammer, og den subjektive dimension, som referer til personers udvikling af evner og kapacitet til at udnytte de muligheder, der ligger i forlængelse heraf for at skabe en positiv forandring (Andersen, 2015: 80-81).

Empowerment-begrebet vil efter min opfattelse stadig være vigtigt at forholde sig til, når det drejer sig om arbejdet med de mennesker, der anvender rusmidler, specielt med tanke på, at rusmidlet ofte er et symptom på noget underliggende og mere komplekst. Mennesker, der tidligere har haft et højt forbrug af rusmidler, er ofte i en situation, hvor de har svært ved at falde på plads og skabe ro og struktur i en hverdag, som ligger fjernt fra den måde, de levede på tidligere. Dette gør sig også særligt gældende for mennesker, der stadig er påvirkede af et højt forbrug af rusmidler. Derfor må der udvikling og læring til, så de bliver myndiggjorte, og dermed kan tage vare på sig selv og få en oplevelse af at have kompetencerne til at opretholde en ansvarlig livsførelse.

Dette arbejde kan tilrettelægges på mange måder, nogle af metoderne, der er særligt fokus på i øjeblikket er *den motiverende samtale*, *kognitiv terapi*, *meta-kognitiv terapi* mv. Gennem flere forsøg i Gentofte Kommune har afd. for Forebyggelse & Sundhedsfremme forsøgt at etablere nogle løsningsmodeller, der ikke retter sig direkte mod alkoholen eller stoffet. I stedet for har man valgt en

tilgangsform, der fordrer en bedre generel livsstil, hvilket inkluderer bedre kost, motion og sunde sociale relationer.

”Hvis vi tager den ældre gruppe [voksne], så har vi lavet nogle meget store livsstilsprojekter, det er sådan noget hvor der ca. hver gang er 100 voksne, som er truet af livsstilsproblematikker... i forbindelse med misbrug, så kan vi se herude, at der er et stort forbrug af alkohol... der er mere end et overforbrug.” (Informant 2, 2:26)

Informant 2 beretter om, hvordan borgerne er blevet instrueret i mindre grupper, og hvordan de kan få hjælp enten via den tilknyttede træner, underviser eller via peer-støtte princippet.

Stigmatisering af borgere

Stigmatisering er et socialt fænomen, som er væsentligt at knytte an til i denne kontekst, da det forekommer i relationer til andre mennesker, og som socialarbejdere nødvendigvis må være opmærksomme på i arbejdet med udsatte borgere. I den forbindelse anvendes Erving Goffmans bog om *Stigma - om afvigerens sociale identitet* (Goffman, 2009), da denne forklarer og illustrerer begrebet på en meget konkret måde. Perspektiverne er nuancerede og velbeskrevne, i forhold til stigmatisering i det daglige liv. Goffman benytter sig af mange cases og udsagn fra interviewpersoner, og dermed bliver begrebet stigmatisering gjort anvendeligt på en måde, hvor man praktisk kan forholde sig til det. Han nævner følgende om stigma:

”For det første er der de ’kropslige vederstyggeligheder’, som udgøres af fysiske deformiteter eller misdannelser. Herudover er der de ’karaktermæssige fejl’, der ytrer sig som mangel på vilje, overdrevne lidenskaber, uhæderlighed eller lignende. Og endelig er der de ’tribale’, eller slægtsbetingede stigma som eksempelvis race, religion eller nationalt tilhørsforhold.” (Goffman, 2009: 20)

Fra citatet ovenover ses det, at der er tre stigma-typer, som der skelnes mellem, og som er med til at brede dimensionerne ud. I denne sammenhæng vil personen, der anvender rusmidler, rubriceres i stigma-type to, da betegnelsen hæfter sig til vedkommendes karaktertræk på en miskrediterende måde, og derfor tillægges mennesket nogle negative karaktertræk alene på baggrund af det faktum, at vedkommende tager stoffer eller drikker alkohol. Dvs. ikke nok med, at vedkommende kan kæmpe

med sit forbrug af rusmidler, nu skal vedkommende også forholde sig til omverdenens dom over adfærden. Hvorfor begrebet er inddraget og findes relevant, er fordi, at stigmatisering spiller en rolle, når personen interagerer i sociale sammenhænge og processer som mødet med andre mennesker eller med kommunale instanser. Alle mennesker forsøger at kategorisere og bedømme de indtryk, som de hele tiden er udsatte for.

I flere empiriske undersøgelser peges der på, at det har en betydning, når man bruger stereotypi og kategoriserer mennesker. Jf. afsnittet om anerkendelse bliver det en mekanisme, der kan være med til at lægge yderligere pres på det menneske, som kategoriseres som værende passiv, doven og uden potentiale. Denne situation fordrer en frustration over at blive stigmatiseret som en, der ikke har styr på eller vil noget, fordi vedkommende er under påvirkning af rusmidler. Dette gælder også især for tidligere brugere af rusmidler som faktisk er begyndt at studere, arbejde og tage vare på eget liv. Foruden stigmatiseringen fra omgivelserne må mennesker nødvendigvis også forholde sig til begrebet selvstigmatisering, da det enkelte menneske i nogle tilfælde kan stigmatisere sig selv. Dette sker ved en fastholdelse af sig selv i en specifik rolle, da vedkommende har en antagelse om, at dette forventes fra de andres side (Goffman, 2014: 151). På denne måde bliver man et samtaleemne og den, som omgivelserne finder mystisk, spændende eller ekstrem. For den person, der i en høj grad anvender rusmidler, forekommer selvstigmatiseringen igennem det, at han eller hun ofte føler sig fremmedgjort og set ned på, fordi betegnelsen "misbruger" per definition er en negativ identitetsmarkør og derved miskrediterende.

"Den første relationelle barriere for voksne i behandling for et stofmisbrug handler om, at mange har oplevet at føle sig stemplet som "stofmisbruger" i møder med myndigheder og indsatsområder. Med stemplet følger stigmatisering som et menneske, der er uærlig og som ikke kan betros at varetage sine egne eller sin families interesser. Stigmaet kommer til at skygge for borgernes individuelle forskelle og ressourcer og kan stå i vejen for rehabilitering." (Kohl et al., 2016: 18)

Som ovenstående uddrag peger på, må der arbejdes med selvværdsfølelsen både i forebyggelses- og rehabiliteringsprocesserne, da denne ofte lider skade. Mange gange spiller den negative selvfølelse en afgørende rolle for, hvordan et menneske forholder sig til det at være "misbruger". I forlængelse heraf vil det være oplagt at arbejde med disse ting forebyggende, som også Gentofte Kommune lægger op til i deres strategiske målsætninger. Forslagene til nye projekter, såvel som gennemførte projekter, søger at afhjælpe usunde livstile og kan være platforme for læring og nye sunde

vaner, hvilket potentielt kan afhjælpe dårlige selvbilleder og fastlåstheden i uhensigtsmæssige mønstre:

”Vores forståelse af rusmiddelområdet. Vi har ikke misbrugere i kommunen, vi har folk med høje forbrug af rusmidler. Vi synes ikke, man skal være fastlåst i et eller andet. Vi tror på, at borgeren kan bevæge sig ud af tingene selv... Vi arbejder løsningsorienteret og narrativt.” (Informant 1, 5:46 min.)

Følelsen og tankerne omkring, at andre tænker ”stofmisbruger”, når de ser en, er en måde at stigmatisere sig selv på og samtidig laves tolkningen, at andre mennesker ubetinget ser på en med kritiske og nedværdigende øjne.

En af de overvejelser, man har i Gentofte kommune, er, at rusmidlet ikke skal kobles til personen, men derimod skal ses som et symptom og en adfærd. Det betyder, at det ikke er mor eller far, men at det at rusmidlet der influerer mor og far, hvorfor det er rusmidlet, der er problemet, og ikke mor og far.

”Det kan være, alkoholen er et symptom på et andet problem. Vi kan ikke bare fjerne alkoholen, for problemet er der stadigvæk.” (Informant 1, 6:45 min.)

I arbejdet med rusmidler og forebyggelse heraf fylder stigmatisering og skam meget, hvorfor det er relevant at forholde sig stigmatisering af borgere, samt borgerens selvstigmatisering.

Fællesskaber er vigtige

Der er ofte behov for et langt, sejt træk, da det kan være et omfattende arbejde at lægge sit liv om, når man skal lære at tænke anderledes, lære at handle anderledes og forholde sig til andre på en ny måde. Ved at bruge den viden har Gentofte Kommune lykkedes med at inkludere mennesker i opbyggende fællesskaber, så der er støtte at hente, når det er svært. Derved bliver det mærkbart, at inkluderende fællesskaber er en katalysator for forebyggelse af usunde livsstile. Dette henledes der også til i nogle af Gentofte Kommunes egne rapporter, bl.a. ’Piger er cool uden røg’ (2018) og ’En kvalitativ undersøgelse af festkulturen blandt gymnasieelever i Gentofte Kommune’ (2016) samt evalueringsrapporten ’Sunde fællesskaber’ (2018). Som jeg henviste til under det sociale arbejdes

normative fundament, så er det jf. Honneth væsentligt at kreere rum for meningsgivende fællesskaber for borgerne. Hvis man ser på rammerne herfor, kan det være besværligt for mennesker at finde vej ind i diverse fællesskaber. Derfor er der behov for at dette etableres fra offentlig- og civilsamfundets side. Det gør sig særligt gældende for sårbare mennesker, at de fravælger socialt samvær i perioder. Et oplagt bud er at se nærmere på den islandske model, som netop forsøger at intervenere i forhold til dette. Formålet er at skabe relevante og spændende alternativer til drukkulturen, hvorfor de har forsøgt at mobilisere et hav af aktører, som jeg kommer lidt nærmere ind på herunder.

Den islandske model

I Gentofte har man fundet megen inspiration i den såkaldte islandske model, som både Informant 1 og 2 henviser til flere gange i interviewene. Modellen kan indordnes under frameanalysen og kan skaleres alt efter hvilket problem, der søges at gøre noget ved. Derfor kan man i princippet anvende frameanalysen på makro-, meso- og mikroniveau. Informant 2 siges bl.a., at modellen har fire parametre, der opereres på:

”De har lavet sådan en workshop deroppe [på Island]... Den tror jeg meget på, der er meget struktur i den og den handler om fire ting bl.a. skolen, det kan ikke nytte noget hvis vi ikke har folkeskolen med, de er svære, så handler den om... gymnasierne er nemmere at komme ind på og få snakket med, så er det der hedder peer-group, den sidste del som er meget væsentlig i den her islandske model er forældrene... så det er de fire ting, vi kommer til at arbejde meget med.” (Informant 2, 14:05)

I Gentofte forsøges det at arbejde videre med inspirationen med den islandske model, og formålet er at konstruere nogle holdbare løsninger, der kommer borgerne til gavn. Opdraget findes i frameanalysen, som jeg beskrev tidligere. Den islandske model er så at sige et produkt af frameanalysen ved at se nærmere på indholdet i den islandske model, som er anvendt med succes på Island. Modellen indeholder fire trin som er nødvendige, disse trin oversættes, og kan kort benævnes som 1) identifikation af et givent problem, baseret på data 2) involvering af civilsamfund, sociale aktører, politikere mv., 3) finde de specifikke rammer for indsatsen, 4) refleksion over indsatsen og videre forløb (Sigfúsdóttir et al., 2008: 19) Det viser sig dog, at det har været svært at anvende tilgangen optimalt i Gentofte regi, da der har været juridiske udfordringer som fx involveringen af tilbud, foreninger, lokale entreprenører og detailhandlere. Der har betydet, at hvis ikke hele kommunen blev

involveret, dvs. at hvis kun én enkelt bydel var inkluderet, ville hele projektet om at mobilisere området være konkurrencevridende, hvilket ville være problematisk og i yderste konsekvens kunne sanktioneres. Derfor skal der nødvendigvis arbejdes endnu mere på at skabe et grundlag, hvor flere interessenter kan byde ind.

Dermed peges der på, at modellen ikke bare umiddelbart appliceres ind i en dansk kontekst og det bevidner også, at modellen er meget omfattende og kræver mange ressourcer at løbe i gang. Omvendt kan man nævne, at hvis det lykkedes at implementere en model der minder om den islandske, så står man som kommune med rigtig gode muligheder for at forebygge, at endnu flere især unge ender ud i et højt forbrug af rusmidler, hvorfor det er essentielt at forsøge at skabe momentum og bred opbakning for tiltag som dette. For at komme i mål med anvendelsen af modellen ville det være brugbart at kaste et blik på både frameanalysen, der søger at forstå, hvordan man kan mobilisere et civilsamfund og forankre tiltag i en specifik kontekst. Ved at anvende principperne i frameanalysen vil det lade sig gøre at skabe refleksion omkring, hvilke barrierer og muligheder der er i forhold til implementeringen af nye retningslinjer eller social mobilisering. I det følgende præsenteres fire principper, som er med til at udgøre kernen i frameanalyse og som minder meget om principperne i den islandske model, som jeg beskrev ovenfor.

“(a) conceptualization of collective action frames and delineation of their characteristic features; (b) identification of framing processes relevant to generation, elaboration, and diffusion of collective action frames; (c) specification of various socio-cultural contextual factors that constrain and facilitate framing processes; and (d) elaboration of the consequences or implications of framing processes for other movement processes and outcomes.” (Benford & Snow, 2000: 612-613)

I praksis ville et område som forebyggelse af rygning på skolerne være brugbart at analysere ud fra forskellige frames. For hvordan sikrer skoleledelsen og kommunen sig, at det ikke længere lader sig gøre at ryge på skolerne i Gentofte Kommune? Der er rygeforbud på skolerne, men det overholdes ikke, for de unge kan alligevel ryge på skolerne. Derfor må der anvendes en anden strategi, hvis en succesfuld forebyggelse skal finde sted. På samme måde som med den islandske model kan man tilgå udfordringerne i Gentofte Kommune, for der er nødt til at ske en mobilisering i den sociale sfære, der kan være med til at afgøre, hvorvidt det bliver succesfuldt at intervenere overfor rusmiddelproblematikkerne, som kommunen gerne vil til livs.

Kapitel 5

Konklusion

Gennem dette speciale har jeg synliggjort, hvorvidt forebyggelsesområdet hænger sammen med behovet for anerkendelse, og om det lader sig gøre i en konkurrencestat, hvor individet er under pres pga. strukturelle og kulturelle rammer, der indbefatter dette område. Jeg har anvendt kritisk teori, da min antagelse var, at der forekommer nogle fejludviklinger i samfundet forårsaget af konkurrencestatens pres og samfundets ensidige fokus på økonomiske incitament, hvilket kan presse menneskesyn i det sociale arbejde. Jeg har forholdt mig til en hermeneutisk metode i specialet, da jeg har været nysgerrig på området og søgt at forstå mere.

Dette komplekse felt er under konstant udvikling og pres fra politiske agitatorer, styrelser, forskere og fagpersoner, der arbejder på gulvet i organisationerne. Derfor kan der peges på, at der må være et helhedsorienteret syn på mennesker på flere niveauer fra mikro-, over meso-, og til makroniveau, hvis der skal ske afgørende forskelle i måden, mennesker ansues på. For at gøre dette område mere specifikt har jeg taget udgangspunkt i Gentofte Kommune, hvor jeg har undersøgt de to områder Forebyggelse & Sundhedsfremme, men også rusmiddelområdet, da min interesse lå inden for rusmidler og forebyggelse heraf. Det blev tydeligt, at de i Gentofte Kommune arbejder med nogle brugbare metoder i det direkte arbejde med borgerne, herunder løsningsfokuseret metode, motiverende samtaler, fællesskabsorienterede livsstilsprojekter m.m. Det gøres ud fra en tilgang til, at alle mennesker er unikke og skal forstås og behandles som sådan. Med dette udgangspunkt har det været interessant at sammenholde dette fund med de generelle tendenser, der ses i samfundet. Her vil det fx være et mere upersonligt forhold til andre, serviceorganer er blevet digitaliserede, som tilføjelse hertil kan der nævnes det omfattende pres der er på individet, et pres i retningen af selvrealisering, nul-fejl kultur og at gøre sig selv attraktiv på arbejdsmarkedet, så man ikke sakker bagud. Alt dette har med accelerationen i vores samfund at gøre, når denne acceleration finder sted, forekommer der også en forøgelse i graden af fremmedgørelse, relationer bliver mere flygtige, mennesker isolerer sig, mødet med systemerne bliver besværliggjort, og det generelle serviceniveau virker faldende og mere upersonligt. Derudover skabes der et tydeligt skel i samfundet, så der med tiden opstår et a- og et b-hold, hvilket forklares ved en forøget grad af ulighed. A-holdet skal nok klare sig gennem livet, da de har ressourcer og ved præcis, hvad der kan hjælpe dem videre. B-holdet stagnerer og kæmper med offentlige systemer, da denne gruppe ikke har samme grad af ressourcer.

Med dette udgangspunkt vil det være oplagt at fokusere på brugen af anerkendelse i dagens samfund jf. Honneths tre differentierede former for anerkendelse, disse spiller godt sammen med Mertons anomiteori, i den forstand at Mertons opererer med strukturelle fejludviklinger eller dysfunktioner, mens Honneth beskriver, hvorfor det er essentielt at mennesket anerkendes på flere niveauer. Et af fundene i specialet er, at man ikke ensidigt kan sige, at mennesker ikke anerkendes og bliver stillet overfor nogle gode muligheder og tilbud, som svar på udfordringerne. Inden for forebyggelsesområdet hersker der en tanke om, at mennesket i udgangspunktet er unikt, har potentiale og det, der skal til for at kunne forandre sin nuværende situation og position i samfundet. Dette fordrer af den empowerment-tilgang, som findes i Gentofte Kommunes arbejde med forebyggelse, men også i den regulære misbrugsbehandling, hvor der ikke er tale om en forebyggende, men en rehabiliterende tilgang. Desuden gives der en myndighed til borgeren og det forstås, at borgeren selv er ekspert på netop vedkommendes liv, hvorfor forandringer ikke skal initieres, men understøttes. Et andet fund er, at det væsentligt at være meget opmærksom på diskussionen af menneskesyn og fra hvilke positioner, menneskesyn i det sociale arbejde diskuteres. Som nævnt er det ikke ligegyldigt, om der i det sociale arbejde tages udgangspunkt i fagtraditioner som jura, sociologi, psykologi, pædagogik, medicin, teologi mv. Alle disse opdrag hvilke fordrer forskellige syn på mennesker, hvorfor dette hele tiden vil være under pres og udvikling. Med denne viden vil alle positionerne forsøge, med diverse virkemidler, at gøre sig selv mest attraktiv i forsøget på at skabe konsensus herom. Det er også herigennem, at det sociale arbejdes normative fundament vil være forskelligt. Et tredje fund er at anvendelsen af frames er oplagt i analysen af en given kontekst, da denne model kan være behjælpelig med at, gennemskue nogle blindspots i samfundsstrukturer og dermed aktivere en mobilisering i retningen af en social forandring på flere niveauer. Gennem arbejdet med dette speciale blev det tydeligt for mig, at der nødvendigvis må være et fokus på tværprofessionelt samarbejde, hvis det skal lykkes at anerkende mennesker ud fra de præmisser, der gør sig gældende i konkurrencestaten i dag. Det offentlige, den private sektor, såvel som civilsamfundet er nødt til, at finde konstruktive løsninger i fællesskab. Afslutningsvis vil jeg argumentere for, at specialet kan generaliseres i den forstand, at der bliver italesat nogle samfundsmæssige tendenser, som der må handles på og som nødvendigvis må korrigeres. På baggrund af mine teoretiske valg vil jeg plædere for, at præmissen holder og at litteraturstudiet og teorien kan anvendes som indfaldsvinkel til håndteringen af de indlejrede dysfunktioner som jeg analyseret løbende i dette speciale.

Perspektivering

Jeg forfægter, at det vil være behjælpeligt at forholde sig pragmatisk til disse komplekse problemstillinger og derigennem koble forskellige fagtraditioner, uden at forfordele nogle fremfor andre. I denne henseende vil forebyggelse være én måde at håndtere sociale problemer på. Man kan koble potentialisering og konkurrencepræmisser med kritisk-teoretiske ideer som fx anerkendelsesbetingelser, empowerment, acceleration og fremmedgørelse, for på den måde at synliggøre, hvilke indlejrede problematikker der gør sig gældende i samfundet.

Kapitel 6

Kapitlet indeholder en litteraturliste, som omfatter bøger, rapporter, artikler og internethenvisninger, samt en bilagsliste.

Litteraturliste

Allardt, Erik (1975): Att Ha, Att Älska, att Vara – om Velfärd i norden, Lund, Argos Förlag AB.

Andersen, John (2018): Empowerment, kritisk teori og aktionsforskning., s.69-85 I: Kjærgaard, Holger. (2018): Social- og Specialpædagogik, København, Akademisk Forlag.

Andersen, Niels Åkerstrøm; Pors, Justine Grønæk (2014): Velfærdsledelse – mellem styring og potentialisering, København K, Hans Reitzels Forlag.

Brinkmann, Svend (2015): Forståelse og fortolkning., s.69-98. I: Jacobsen, Michael Hviid; Lippert-Rasmussen, Kasper; Nedergaard, Peter. (2015): Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning, 2015, 3.udgave, 1. oplag. København, Hans Reitzels Forlag.

Bundesen, Peter; Falcher, Anette, (2014): Evaluering i socialt arbejde, København Ø, Forlaget Columbus.

Bourdieu, Pierre et al. (1999): s, 344. I: Kvale, Steinar; Brinkmann, Svend (2015): Interview – Det kvalitative forskningsinterview som håndværk, 3. Udgave, København K, Hans Reitzels Forlag.

Ejrnæs, Morten; Guldager, Jens (2014): Helhedssyn og forklaring – i sociologi, socialt, sundhedsfagligt og pædagogisk arbejde, Frederiksberg C, Akademisk Forlag.

Ejrnæs, Morten; Monrad, Merete (2015): Teorier om sociale problemer., s.50-86. I: Guldager, Jens; Skytte, Marianne (2015): Socialt arbejde – teorier og perspektiver, København, Akademisk Forlag.

Elling, Bo (2014): Kritisk teori., s.136-170 I: Fuglsang, Lars; Olsen, Poul Bitsch; Rasborg, Klaus (2014) Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne på tværs af fagkulturer og paradigmer: 3. Udgave, Frederiksberg, Samfundslitteratur.

Esping-Andersen, Gøsta (1990): The Three Worlds of Welfare Capitalism, Cambridge, Polity Press.

Frederiksen, Morten; Gundelach, Peter; Nielsen, Rikke Skovgaard (2014): Mixed methods-forskning, København K, Hans Reitzels Forlag.

Friis-Hasché, Erik (2013) Sundhed, sygdom og funktion., s.25-43 I: Friis-Hasché, Erik; Frostholm, Lisbeth; Schröder, Andreas (2013): Klinisk Sundhedspsykologi, København, Munksgaard.

Goffman, Erving (1974): Frame Analysis an essay on the organization of experience, New England, Northeastern University Press.

Goffman, Erving (2014): Stigma om afvigerens sociale identitet. 2. udgave, 3. oplag, Frederiksberg, Samfundslitteratur.

Guldager, Jens; Marianne, Skytte (2013): Socialt arbejde – teorier og perspektiver, København, Akademisk Forlag.

Hastrup, Kirsten (2004): Refleksion. Vidensbegreber og videnskab., s. 409-425 I: Hastrup, Kirsten. Viden om verden. En grundbog i antropologisk analyse, København K, Hans Reitzels Forlag.

Healy, Karen (2009): Socialt arbejde i teori og kontekst, København K, Hans Reitzels Forlag.

Holm, Andreas Beck (2014): Videnskab i virkeligheden, Frederiksberg C, Forlaget Samfundslitteratur.

Honneth, Axel (2003): Foragtens sociale dynamik., s. 24-49 I: Willig, Rasmus. (2003): Behovet for anerkendelse. En tekstsamling, København, Hans Reitzels Forlag.

Honneth, Axel (2006): Kamp om anerkendelse, København K, Hans Reitzels Forlag.

Hutchinson, Gunn Strand; Oltedal, Siv (2006): Modeller i socialt arbejde, 2. udgave, København K, Hans Reitzels Forlag.

Højilund, Peter; Juul, Søren (2015): Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde, 2. udgave, 1. oplag. København K, Hans Reitzels Forlag.

Jensen, H. Per; Prieur, Annick (2015): Menneskesyn i social-og kriminalpolitik i USA og Danmark., s.145-162 I: Harder, Margit; Nissen, Maria Appel (2015): Socialt arbejde i en foranderlig verden, Frederiksberg C, Akademisk Forlag.

Juul, Søren (2010): Anerkendelse, retfærdighed og god dømmekraft, København K, Hans Reitzels Forlag.

Juul, Søren; Pedersen, Kirsten Bransholm (2012): Samfundsvidenskabernes videnskabsteori - en indføring, København K, Hans Reitzels Forlag.

Juul, Søren (2017): Selvets Kultur, København K, Hans Reitzels Forlag.

Kjærgaard, Holger (2015): Social- og Special pædagogik, København, Akademisk Forlag.

Krogstrup, Hanne Katrine (2010): Evalueringsmodeller, 2. udgave, 3 oplag. København K, Hans Reitzels Forlag.

Kvale, Steinar; Brinkmann, Svend (2015): Interview – Det kvalitative forskningsinterview som håndværk, 3. udgave, København K, Hans Reitzels Forlag.

Køppe, Simo (2015): Psykiske lidelser og psykologiske afvigelser., s.395-419 I: Guldager, Jens; Skytte, Marianne (2015): Socialt arbejde – teorier og perspektiver, København, Akademisk Forlag.

Larsen, Christian A. (2015): Velfærdsstat, solidaritet og bundgrupperne., s.163-176. I: Harder, Margit; Nissen, Maria Appel (2015): Socialt arbejde i en foranderlig verden, Frederiksberg C, Akademisk Forlag.

Li Langergaard, Luise; Sørensen, Asger. (2015): Kritisk teori., s.251-286. I: Jacobsen, Michael Hviid; Lippert-Rasmussen, Kasper; Nedergaard, Peter (2015): Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning 3. udgave, 1. oplag, København K, Hans Reitzels Forlag.

Maslow, Abraham H. (1987): Motivation and personality, 3. Udgave, New York, Harper & Row Forlag.

Mik-Meyer, Nanna (2018): Fagprofessionelles møde med udsatte klienter – Dilemmaer i den organisatoriske praksis, København K., Hans Reitzels Forlag.

Møller, Iver Hornemann; Larsen, Jørgen Elm (2016): Socialpolitik, København K, Hans Reitzels Forlag.

Nissen, Maria Appel; Fallov, Mia Arp; Ringø, Pia (2018): Menneskesyn i socialt arbejde – om udviklingen af det produktive menneske, København, Akademisk Forlag.

Pedersen, Ove Kaj (2011): Konkurrencestaten, København K, Hans Reitzels Forlag.

Ploug, Niels; Henriksen, Ingrid; Kærgård, Niels (2004): Den danske velfærdsstatshistorie – antologi, København, Socialforskningsinstituttet.

Richardson, Laurel (1990) s.344 I: Kvale, Steinar; Brinkmann, Svend (2015): Interview – Det kvalitative forskningsinterview som håndværk, 3. Udgave, København K, Hans Reitzels Forlag.

Rosa, Hartmut (2014): Fremmedgørelse og acceleration, København K, Hans Reitzels Forlag.

Rosdahl, Greger (2013): Den motiverende samtale i teori og praksis, København, Munksgaard.

Rubington, Earl; Weinberg, Martin S. (2011): The study of social problems – seven perspectives, 7. Udgave, New York, Oxford University Press.

Thagaard, Tove (2004): Systematik og indlevelse - en indføring i kvalitativ metode. København, Akademisk Forlag.

Artikler

Benford, Robert D., Snow, David A. (2000): Framing processes and social movements: An overview and assessment, Annual review of sociology, Vol. 26, Annual Reviews.

Merton, Robert K. (1968): Social theory and social structure, New York, The free press.

Sigfúsdóttir, Inga Dóra et al. (2008): Substance use prevention for adolescents: the Icelandic Model, Udgivet i Health Promotion International, Vol. 24 No. 1, Oxford University Press, 11. December, 2008.

Rapporter

Benjaminsen, Lars et al. (2017): Housing first i Danmark, evaluering af implementerings- og forankringsprojektet i 24 kommuner. SFI – Det nationale forskningscenter for Velfærd, København K.

Danskernes Sundhed – Den nationale Sundhedsprofil (2017): Sundhedsstyrelsen, København S.

En kvalitativ undersøgelse af festkulturen blandt gymnasieelever i Gentofte Kommune (2016): Forebyggelse & Sundhedsfremme, Gentofte Kommune.

Evaluering af den borgerrettede alkohol- og rusmiddelindsats Evaluering af den borgerrettede alkohol- og rusmiddelindsats (2018): Gentofte Kommune.

Frederiksen, Kirsten S.; Pedersen, Mads Uffe; Pedersen, Michael M. (2015): Unges trivsel og brug af rusmidler i Gentofte Kommune, Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet.

Katznelson, Noemi; Jørgensen, Helene Elisabeth Dam; Sørensen, Niels Ulrik (2015): Hvem er de unge på kanten af det danske samfund, Aalborg Universitet.

Kohl, Katrine Syppli et al. (2016): Stofmisbrugsområdet i et brugerperspektiv. SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd (VIVE), København K.

Kvalitetsstandard for behandling af voksne borgere med et alkoholmisbrug i Gentofte Kommune efter § 141 i Sundhedsloven (2016): Social & Sundhed, Gentofte Kommune.

Kvalitetsstandard for social behandling af stofmisbrug for voksne borgere efter § 101 i lov om social service. (2016): Social & Sundhed, Gentofte Kommune.

Ludvigsen, Kathrine Bro, Axelsson, Rasmus, Fuglsang, Thomas (2018): Årsmagasin 2018, KABS, Glostrup.

Mik-Meyer, Nanna (2018): Interview, s.19-26. I: Når udsatte borgere møder velfærdssystemet (2018) VIVE – det nationale forsknings- og analysecenter for velfærd, Herluf Trolles gade 11, 1052 København K.

Misbrugsområdet i Gentofte Kommune (2015): Videnspapir omkring målgrupper og indsatser på misbrugsområdet. Gentofte Kommune.

Når udsatte borgere møder velfærdssystemet (2018) VIVE – det nationale forsknings- og analysecenter for velfærd, Herluf Trolles gade 11, 1052 København K.

Når ungelivet bliver svært – En interviewundersøgelse blandt Gentofte-unge i udsatte positioner eller som er i risiko herfor (2017): Rådgivende Sociologer ApS for Gentofte Kommune.

Piger er cool uden røg – Undersøgelse af unge kvinders rygeadfærd (2018): Forebyggelse & Sundhedsfremme, Gentofte Kommune.

Statens Institut for Folkesundhed (2018): Forebyggelsespakke Stoffer, Sundhedsstyrelsen, København S.

Stressalliancen (2018): StressAlliancens plan for et Danmark med mentalt overskud.

Sunde fællesskaber – Evaluering (2018): Forebyggelse & Sundhedsfremme, Gentofte Kommune.

Sundhed i Gentofte – Borgerrettet forebyggelse 2017 – 2024, Baggrund og fokusområder, Gentofte Kommune.

Sundhed i Gentofte – Borgerrettet forebyggelse 2017 – 2024, Gentofte Kommune.

Sundhedsstyrelsen (2016): Sygdomsbyrden i Danmark – risikofaktorer, Sundhedsstyrelsen, København S.

Sundhedsstyrelsen (2017): Narkotikasituationen i Danmark 2017 – Nationale data, Sundhedsstyrelsen, København S.

Internetkilder

Global definition af Socialt arbejde. Lokaliseret d. 16. maj 2019 på:

<https://www.socialraadgiverne.dk/om-dansk-socialraadgiverforening/internationalt-samarbejde/ifsw-international-federation-of-social-workers/>

(Åbnet d. 16.04.2019)

Finansministeriet (2017): Kommunerne kan frigøre ressourcer til kernevelfærd. Lokaliseret d. 25. maj 2019 på:

<https://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2017/07/kommunerne-kan-frigoere-ressourcer-til-kernevelfaerd>

(Åbnet d. 31.05.2019)

Stressalliancen. Lokaliseret d. 25. maj 2019 på:

<http://stressalliancen.dk>

(Åbnet d. 25.05.2019)

Kommissorium for opgaveudvalg, Sundhed i Gentofte, Borgerrettet behandling (2018), Gentofte Kommune. Lokaliseret d. 23. april 2019 på:

<http://www.gentofte.dk/search?q=opgaveudvalg&order=Weight&cat=Dokumenter>

(Åbnet 25.05.2019)

Gentofte-plan 2016. Lokaliseret d. 15. maj 2019 på:

<http://www.gentofte.dk/search?q=gentofte+plan>

(Åbnet d. 28.05.2019)

Forslag til Gentofte-plan 2019 1. behandling. Lokaliseret d. 21. maj 2019 på:

<http://www.gentofte.dk/da/S%C3%B8gning?q=forslag+Gentofte+plan&l=1&order=Weight&cat=Dokumenter>

(Åbnet d. 28.05.2019)

Velfærdsanalyse (2017): Udviklingen i den sociale stofmisbrugsbehandling, Social- Indenrigs- og Børneudvalget. Lokaliseret d. 18. maj 2019 på:

<https://www.ft.dk/samling/20161/almindel/sou/samspm/ap/index.htm>

(Åbnet d. 30.05.2019)

Bilagsliste

Bilag 1 – interviewguide